مجله مطالعات حقوقی پانتا

شماره ۳۹، دوره اول، سال ۵، زمستان ۱۳۹۹، صص ۸۲-۱۰۰

کد بین‌المللی (ISSN) ۶۳۹۵-۲۵۸۳

بررسی انگاره‌های مرتبط با توسعه پایدار در پرتو قوانین دائر بر حق بر کاربری انرژی و حقوق بشر

منا شهریاری[1]

چکیده

توسعه در حقوق بین‌الملل در دو بُعد اقتصادی و انسانی مطرح شده است. توسعهٔ اقتصادی، توسعهٔ دولت‌محور است که بر رشد اقتصادی و درآمد سرانه استوار است؛ در حالی که توسعهٔ انسانی با عنایت به الزامات حقوق بشر، براساس شاخص‌هایی همچون سطح آموزش، سطح بهداشت و سطح امید به زندگی تعریف می‌شود. در چهارچوب حقوق انرژی، دولت‌های در حال توسعه، عمدتاً در راستای دستیابی به توسعهٔ اقتصادی به دلیل نیازهای اقتصادی حیاتی، ملاحظات زیست‌محیطی را در نظر نمی‌گیرند و به تخریب محیط زیست و بروز آلودگی‌هایی می‌انجامند که در نهایت مغایر با حقوق بشر است. به دلیل اهمیت و ضرورت موجود، جستار کنونی، پژوهشی را به شیوه تحلیلی-توصیفی در همین خصوص، به رشتهs تحریر درآورده است. یافته‌ها حاکی از آن است که برای دسترسی به انرژی پایدار علاوه بر وجود قوانین ناظر بر ارتقاء جایگاه اصل توسعه پایدار در حقوق بین‌الملل انرژی، وجود مکانیزم‌های سازمان یافته در سطح منطقه‌ای، فرامنطقه‌ای و جهانی برای اجرا و اعمال قواعد حقوق انرژی و رفع چالش‌های پیش‌رو ضروری به نظر می‌رسد. در واقع چالش‌هایی که توسعه پایدار با آنها مواجه است بسیار عمیق می‌باشند، به نحوی که در برخی موارد حل این چالش‌ها مستلزم همکاری‌های بین‌المللی می‌باشد. در این ارتباط نهادهایی بین‌المللی می‌توانند به ارتقاء توان کشورها در حل چالش‌های انرژی کمک کنند. لذا می‌بایست اشاره نمود که دولت‌های در حال توسعه، در زمینهٔ حقوق بین‌المللی انرژی باید تغییر الگو بدهند. این کشورها بایستی سیاست‌هایی اتخاذ کنند که نخست زمینه‌ها و ظرفیت‌های اولیهٔ توسعهٔ اقتصادی آنها را فراهم کند؛ به طوری که بتواند نیازهای اولیهٔ مادی کشور را تأمین کند؛ سپس با رسیدن به حداقل میزان توسعه‌یافتگی، بایستی سیاست‌های سابق به نحوی پیموده شود که ضمن تحقق توسعهٔ اقتصادی، از طریق افزایش میزان دسترسی به خدمات انرژی، زمینه‌های توسعهٔ انسانی و تحقق سایر مصادیق حقوق بشر را فراهم سازد.

کلیدواژگان: توسعه، حقوق بشر، حق بر انرژی، قوانین و مقررات، توسعه پایدار

[1] دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد، گرایش حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان

Monashahriari1365@ gmail.com

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

شماره ۳۹، دوره اول، سال پنجم، زمستان ۱۳۹۹، صص ۸۲-۱۰۰، بین‌المللی(ISSN) ۲۵۸۳-۶۳۹۵

مقدمه

توسعه پایدار، مفهومی است که نزدیک به سه دهه پیش، کمیسیون برونتلند آن را طرح کرد و اکنون در حوزه‌های مختلف حقوق بین‌الملل رسوخ نموده است. توسعه پایدار با ابعاد سه‌گانه خود یعنی توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی و توسعه زیست‌محیطی، حقوق بین‌الملل انرژی را نیز به‌تدریج تحت تأثیر قرار داده است. در بستر این تحولات، مفهوم انرژی پایدار مطرح شده که عمدتاً محل چالش توسعه اقتصادی و رعایت ملاحظات زیست‌محیطی است. جامعه بین‌المللی در تضمین دست‌یابی به توسعه پایدار در حوزه انرژی با چالش اساسی افزایش میزان دسترسی به انرژی‌های کارآمد و تجدیدپذیر مواجه است؛ چالشی که حقوق بین‌الملل انرژی، علی‌رغم توسعه‌های مطلوب، تابه‌حال نتوانسته آن را حل نماید. شرایط پیش رو همگی مؤید این است که استفاده از انرژی‌های پاک و تجدیدپذیر به‌جای سوخت‌های فسیلی می‌تواند در آینده، مفهوم انرژی پایدار را محقق سازد. دست‌یابی به این هدف، مستلزم اتخاذ برخی اصول راهبردی و ترسیم الگوی واحد توسعه در حوزه انرژی است که بعضی نهادهای بین‌المللی، آن را به‌صورت طرح جامع ارائه کرده‌اند. سازمان‌های بین‌المللی نقش اساسی در ظهور حقوق بین‌الملل انرژی بازی می‌کنند؛ چرا که آنها پاسخ سازمان یافته جمعی به چالش تنظیم مناسبات انرژی در عصر جهانی شدن می‌باشند. با توجه به ناکافی بودن مکانیزمهای ملی، سازمان‌های بین‌المللی تصویری بین‌المللی از حقوق انرژی را ترسیم می‌کنند و فعالیت آن‌ها منبع مشروعیت و الگوسازی برای اقدامات قانونی ملی قلمداد می‌شود.. آنها به دولت‌های عضو خود از طریق ارایه کدهای رفتاری در درک اهمیت ایجاد هماهنگی در زمینه انرژی کمک نموده و آنها را ترغیب می‌کنند از کانال‌های رسمی و غیر رسمی با یکدیگر همکاری نمایند.

از نقشهای محسوس و موثر سازمانهای بین‌المللی در فرایند تنظیم و اجرای قواعد بین‌المللی، ایجاد زمینه‌های انجام مذاکرات برای تهیه اسناد بین‌المللی و ارایه استانداردها و رهنمودها در حوزه انرژی می‌باشد. ارایه و توسعه استانداردهای فنی معمولا با مشارکت دولت ها، شرکت‌های فراملی بین‌المللی، سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی و بخش خصوصی صورت می‌گیرد. چنین استانداردهایی در مواقعی بطور مستقیم الزام‌آور می‌باشند، اما در عمده موارد آنها یک اثر غیر مستقیم دارند. استانداردهای رفتاری آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و یا الزامات بانک جهانی در زمینه انجام ارزیابی‌های زیست محیطی از نمونه‌های اقدامات غیر الزام آور سازمانهای بین‌المللی می‌باشد. امروزه سازمان‌های بین‌المللی متعددی[1] در حوزه حقوق انرژی فعالیت می‌کنند که تاثیرات قابل توجهی در نظام بندی این مجموعه حقوقی دارند. این سازمان‌ها عمدتا در چارچوب سازمان ملل متحد شکل گرفته و توسعه یافته اند. نمونه بارز این گونه سازمان ها، برنامه توسعه سازمان ملل متحد، برنامه محیط زیست سازمان ملل و دپارتمان امور اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل می‌باشد. اما علاوه بر تلاش‌های صورت گرفته توسط سیستم سازمان ملل، ابتکارات و مکانیزم‌های دیگری برای افزایش همکاری‌های بین‌المللی میان دولت‌ها در روابط شمال-جنوب و جنوب-جنوب وجود دارد. وجود چنین سازمان‌هایی برای انجام مذاکرات میان نهادهای دولتی، سازمان‌های بین‌المللی، بخش صنعت، موسسات مالی و نمایندگان جامعه مدنی لازم است. این امر حقوق بین‌الملل را تا جایگاه مقوله محیط زیست در موضوعات بین‌المللی انرژی می‌سازد.

---

[1] برخی از مهمترین سازمانهای جهانی و منطقه ای فعال در حوزه حقوق انرژی عبارتند از:

International Organizations in the Energy Sector

International Energy Agency (IEA): Http://Www.lea.Org/

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

تعاریف و مفاهیم

- **توسعه:** "توسعه" در لغت به معنای رشد تدریجی در جهت پیشرفته‌ترشدن, قدرتمندترشدن و حتی بزرگ‌ترشدن است. «بروکفلید» در تعریف توسعه می‌گوید: توسعه را باید برحسب پیشرفت به سوی اهداف رفاهی نظیر کاهش فقر, بیکاری و نابرابری تعریف کنیم. به طور کلی توسعه جریانی است که در خود تجدید سازمان و سمت‌گیری متفاوت کل نظام اقتصادی-اجتماعی را به همراه دارد. توسعه علاوه بر اینکه بهبود میزان تولید و درآمد را دربردارد, شامل دگرگونی‌های اساسی در ساخت‌های نهادی, اجتماعی-اداری و همچنین ایستارها و دیدگاه‌های عمومی مردم است. توسعه در بسیاری از موارد, حتی عادات و رسوم و عقاید مردم را نیز دربرمی‌گیرد[۱].
- **حقوق بشر:** حقوق بشر اصول یا هنجارهای اخلاقی برخی معیارهای رفتاری انسان است و به‌طور منظم در قوانین شهرداری و بین‌الملل از آنها محافظت می‌شود. این حقوق معمولاً به عنوان حقوق اساسی و غیرقابل انکار شناخته می‌شوند که شخص ذاتاً فقط از آن جهت که انسان است از آن برخوردار است و این «ذاتی همه انسانها» است، صرف نظر از سن، ریشه قومی، محل زندگی، زبان، مذهب، قومیت، یا هر مقام دیگری. آنها به معنای جهانی بودن در همه جا و هر زمان قابل اجرا هستند و به معنای یکسان بودن برای همه هستند. در نظر گرفته می‌شود که آنها نیاز به همدلی و حاکمیت قانون دارند و به دیگران احترام به حقوق بشر را به دیگران الزام می‌کنند و به‌طور کلی در نظر گرفته می‌شود که نباید آنها را گرفت مگر در نتیجه دادرسی مناسب بر اساس شرایط خاص. دکترین حقوق بشر در قوانین بین‌المللی و نهادهای جهانی و منطقه‌ای بسیار تأثیرگذار بوده‌است. اقدامات دولت‌ها و سازمان‌های غیردولتی اساس سیاست‌های عمومی در سراسر جهان است[۲]. ایده حقوق بشر حاکی از این است که «اگر بتوان گفت که گفتمان عمومی جامعه جهانی در زمان صلح دارای یک زبان اخلاقی مشترک است، این حقوق بشر است». ادعاهای محکم ارائه شده توسط دکترین حقوق بشر همچنان شک و تردید و بحث‌های قابل توجهی در مورد محتوا، ماهیت و توجیهات حقوق بشر را تا امروز برانگیخته است. معنای دقیق اصطلاح حق بحث‌برانگیز است و موضوع بحث فلسفی ادامه دارد. در حالی که اتفاق نظر وجود دارد که حقوق بشر طیف گسترده‌ای از حقوق را شامل می‌شود مانند حق دادرسی عادلانه، حمایت در برابر بردگی، ممنوعیت نسل‌کشی، آزادی بیان یا حق تحصیل، در مورد اینکه کدام یک از این حقوق خاص باید لحاظ شود اختلاف نظر وجود دارد. در چارچوب کلی حقوق بشر؛ برخی از اندیشمندان پیشنهاد می‌کنند که حقوق بشر باید حداقل شرط اجتناب از بدترین سوءاستفاده‌ها باشد، در حالی که دیگران آن را استانداردی بالاتر می‌دانند[۳].
- **حق بر انرژی:** حق بر انرژی از مولفه‌هایی تشکیل می‌شود که هر یک در ایجاد این حق و فراهم کردن امکانات بهره‌مندی از این حق برای مردم تاثیرگذارند. حق بر دسترسی به انرژی اولین عنصر تشکیل‌دهنده این حق به‌شمار می‌رود و عبارت

---

[۱] Ellis, Karen and Jodie Keane (2016). "Do we need a new 'Good for Development' label?". Overseas Development Institute.

[۲] Littman, David G. (2013). "Human Rights and Human Wrongs". National Review. New York. The principal aim of the 1948 Universal Declaration of Human Rights (UDHR) was to create a framework for a universal code based on mutual consent.

[۳] Mareike Meyn (2018). "Beyond rights: Trading to win". COPLA. Archived from the original on 29 April 2011. Retrieved 19 March 2013.

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

است از وظیفه دولت به فراهم نمودن امکان دسترسی شهروندان به منابع انرژی (به‌ویژه برق، گاز و سوخت خودرو). برای تحقق عناصر دیگر حق بر انرژی باید ابتدا دسترسی به این منابع ممکن باشد. عنصر بعدی، حق دسترسی پایدار به این منابع است که مطابق آن دولت باید شرایطی را برای شهروندان فراهم کند تا بدون قطعی یا کمبود این منابع به آنها دسترسی داشته باشند و همچنین دولت نمی‌تواند دسترسی شهروندان به این منابع را بدون مجوز قانونی قطع کند؛ و در نهایت عنصری بسیار مهم و اقتصادی، که از آن به حق دسترسی مقرون به صرفه به منابع انرژی یاد می‌شود این مولفه است که به موجب آن دولت وظیفه فراهم نمودن منابع انرژی با قیمت مناسب برای مردم را بر عهده دارد؛ به عبارت دیگر، یکی از مبانی حقوقی پرداخت یارانه‌های انرژی را می‌توان این حق مردم نسبت به دسترسی مقرون به صرفه به منابع انرژی دانست.

پیشینه پژوهش

قنبری(۱۳۹۹) در پژوهشی با محوریت «جهانشمولی و نسبی گرایی حق توسعه در نظام بین‌المللی حقوق بشر» بیان می‌کند که در نظام بین‌المللی حقوق بشر، حق توسعه یکی از مهمترین مصادیق نسل سوم حقوق بشر یا حقوق همبستگی است. حق توسعه یک حق مسلم بشری است که قابل سلب نمی باشد و به موجب آن همه افراد بشر مستحق بهره مندی، مشارکت و کمک به توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هستند؛ به طوری که در این فرایند حقوق بشر و آزادی‌های اساسی به طور کامل تحقق می‌یابد. این حق دارای ابعاد ملی و بین‌المللی بوده و در پی برخورداری انسان‌ها از همه حقوق بشر از طریق فرایند توسعه است. برخی معتقدند که حق توسعه با توجه به اینکه در بسیاری از اسناد بین‌المللی جهانی منعکس شده و در عمل اعضای جامعه بین‌المللی رویکردی متفق و جهان شمول به آن داشته-اند و به ویژه آن که در گفتمان نظری حقوق بشر نیز طیف قابل توجهی از اندیشمندان بر رویکرد جهانشمولی تاکید ورزیده اند، باید حقی جهان شمول تلقی شود. در مقابل گروهی دیگر در خصوص حق توسعه رویکرد نسبی گرایانه دارند و بر این نظرند که اگرچه حق توسعه در اسناد بین‌المللی عام و جهانی مقرر شده، اما هر یک از دولت‌های توسعه یافته و در حال توسعه مواضع متفاوتی نسبت به آن داشته و نظر به فقدان یک درک مشترک از این حق، باید آن را نسبی تلقی کرد. لذا اگرچه در برخی اسناد بین‌المللی، دکترین و رویه دولت‌ها رویکرد نسبی‌گرایی حق توسعه نیز مطرح شده است، اما در مجموع می‌توان حق توسعه را در حقوق بین‌الملل عام، جهانشمول تلقی نمود.

نادری(۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «حق بر توسعه اجتماعی و نظام بین‌المللی حقوق بشر» چنین می‌نگارد که عدم تحقق حق توسعه اجتماعی علاوه بر موارد فوق آسیب‌ها و نابسامانی‌های اجتماعی و طغیان نسل جوان و فرار مغز ها، افزایش جرم وجنایت، بیماری‌های روانی، اعتیاد، احساس نابرابری و بی‌عدالتی ،عدم مشارکت، بحران‌های سیاسی واجتماع ،تهدید حکمیت سیاسی و.....را به همراه دارد. باوجوداین شرایط نگران کننده،جای کنجکاوی است که نظام بین‌المللی حقوق بشر چه مسئولیت وچه پاسخی به این موارد دارد. باوجود چنین آمارهای تکان دهنده ضروری است که عملکرد نظام بین‌المللی حقوق بشر در زمینه حق بر توسعه اجتماعی مورد بررسی قرارگیرد.

آل منصور در پژوهشی با عنوان«تعهدات دولتها در زمینه حق توسعه و انتقال فناوری» چنین اذعان می‌دارد که چکیده:حق بر توسعه به عنوان یکی از حق‌های بشری است، که در وجوه مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی و... موضوعیت دارد. حق بر توسعه دارای ابعاد ملی و بین‌المللی بوده و برخورداری انسانها از همه حقوق بشر هدفی است که از طریق فرایند توسعه دنبال

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

می‌شود. برخی معتقدند مسولیت اصلی تحقق حق بر توسعه بر عهده دولت بوده و مسولیت ملی است نه مسولیت جامعه بین‌المللی، درمقابل برخی نیز بر بعد بین‌المللی حق بر توسعه تأکید دارند. برای اجرایی شدن حق بر توسعه توجه به هر دو بعد ضروری است. از سویی انتقال فناوری یکی از راه‌های رسیدن به توسعه می‌باشد. حق بر توسعه در مرحله عمل و اجرا با موانعی از جمله عدم دسترسی به تکنولوژی و الگوهای جهانی توسعه، دانش و امکانات مادی ناکافی رو به رو می‌باشد. لذا در رفع موانع اجرایی حق بر توسعه نقش و مشارکت نهادهای بین‌المللی می‌تواند دارای اهمیت باشد. در پژوهش حاضر بر تعهد دولتها در اجرای حق توسعه تأکید شده است و نقطه تمرکز بر روی اسناد بین‌المللی بوده که در این راستا به نقش انتقال فناوری در توسعه کشورهای درحال توسعه و از سوی دیگر موانع تحقق حق توسعه از جمله اثر تحریم‌ها بر حق توسعه یک کشور توجه دارد. و از آنجا که یکی از عوامل اصلی توسعه در جامعه امروز رشد فناوری است، تعهد دول در این زمینه در صورت الزام آوربودن می‌تواند تأثیر شایانی در رشد و توسعه کشورها بالاخص کشورهای درحال توسعه داشته باشد.کلمات کلیدی: حق توسعه ،تعهد دولتها، انتقال فناوری، توسعه اقتصادی، حقوق بشر.

اصغری(۱۳۹۵) در پژوهشی با محوریت «تاثیر حکمرانی خوب (بر اساس شاخص‌های بانک جهانی) بر شدت انرژی در کشورهای منتخب در حال توسعه» چنین می‌نگارد که امروزه انرژی به عنوان یکی از نهاده‌های مهم تولید، نقش ویژه‌ای در اقتصاد جوامع داشته و با توسعه و پیشرفت اقتصادی، اهمیت انرژی نیز به طور فزاینده‌ای افزایش می‌یابد. اما از آنجا که منابع انرژی محدود می‌باشند، ارتقای کارآیی انرژی در فرآیند تولید و مصرف ضرورت می‌یابد. از سوی دیگر، استفاده نامناسب و غیر کارآ و کارآیی پایین انرژی، منجر به پیامدهای نامطلوب زیست محیطی و مصرف غیر بهینه انرژی می‌گردد. یکی از مناسب ترین شاخص‌ها جهت بهینه سازی مصرف، شاخص شدت انرژی است که خود تحت تاثیر عوامل گوناگونی قرار دارد. یکی از عوامل مهم تاثیر گذار بر شدت انرژی که می‌تواند نقش قابل توجهی در مدیریت مصرف انرژی و افزایش کارآیی آن داشته باشد، کیفیت حکمرانی است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که میانگین شاخص‌های حکمرانی خوب که بر گرفته از شاخص‌های بانک جهانی می‌باشد، تاثیر منفی و معنا دار بر شدت انرژی داشته است. همچنین تاثیر شاخصهای حکمرانی خوب به صورت جداگانه نیز برآورد گردیده است که از میان آنها سه شاخص کنترل فساد، ثبات سیاسی و اثر بخشی دولت تاثیر منفی و معنا دار بر شدت انرژی در کشورهای منتخب در حال توسعه داشته‌اند. سه شاخص دیگر یعنی شاخص حق اظهار نظر و پاسخگویی، شاخص کیفیت قوانین و مقررات و شاخص حاکمیت قانون تاثیر معنا داری بر شدت انرژی کشورهای مورد مطالعه نداشته اند.

ایزدی(۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «حق توسعه در حقوق بین‌الملل با تاکید بر حق استفاده ایران از انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای» یادآوری می‌شود که «حق توسعه» از جمله حقوقی است که ضمن توافق بین‌المللی بر وجود آن، مباحثات و مناقشات زیادی را در جامعه بین‌المللی برانگیخته است. اصطلاح «حق توسعه» که از دهه هفتاد بکار گرفته شده است، تقریباً توجه همه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را با رویکردهای متفاوتی به خود جلب نموده است. گرچه حق توسعه به عنوان یک حق انسانی، در بیانیه ها، اساسنامه‌ها و اعلامیه‌ها در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی جایگاه خاصی را به خود اختصاص داده است، اما هیچ سند مدون و معاهده بین‌المللی‌الزام آور در این زمینه به تصویب نرسیده است و تنها در سال ۱۹۸۶ به صدور و تصویب «اعلامیه حق توسعه» توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد محدود گشته است. «اعلامیه حق توسعه» با موانع، ضعفها و ابهاماتی روبروست که مانع از تبدیل آن به یک معاهده بین‌المللی شده که ضرورت مداقه و بررسی دارد. به عنوان یکی از مصادیق حق توسعه می‌توان به انرژی هسته‌ای اشاره کرد که این انرژی دارای فناوری پیشرفته‌ای است که دستیابی به آن برای همه کشورها میسر نیست. از این رو

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

دستیابی به انرژی هسته‌ای امروزه یکی از مسائل اختلافی بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه است و به همین دلیل، نسبت به توسعه خود عقب نشینی نکرده و متوسل قوانین موجود با رویکرد حق بر توسعه می‌گردند.

توسعه سازمانی چارچوب سازمان ملل متحد

سازمان‌های متعددی در گستره سازمان ملل متحد در زمینه انرژی پایدار فعال هستندکه هر کدام بخشی از اهداف انرژی پایدار را تحقق می‌بخشند. برای افزایش کارایی این سازمان‌ها و جلوگیری از موازی کاری در این حوزه، شبکه‌ای موسوم به «انرژی سازمان ملل»[۱] ایجاد شده است. این شبکه، ساز و کار ایجاد هماهنگی میان ارگانهای سازمان ملل در خصوص انرژی است که در سال ۲۰۰۴ برای تضمین انسجام در پاسخ سازمان ملل به چالش‌های پیش روی نظام مزبور در حوزه انرژی ایجاد شد. کارکرد شبکه انرژی سازمان ملل معطوف سه حوزه زیر می‌شود که هر حوزه دو رکن متولی اصلی دارد:

- دسترسی به انرژی: برنامه توسعه سازمان ملل و اداره امور اقتصادی و اجتماعی
- سازمان ملل متحد [۲]با مشارکت گروه بانک جهانی
- انرژی‌های تجدیدپذیر: برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد، فایو[۳] با حمایت یونسکو [۴]
- کارایی انرژی: سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (یونیدو)[۵] و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی[۶]

ابزار مالی نهادهای مذکور برای تامین مالی پروژه‌های انرژی در حوزه‌های افزایش کارایی انرژی، افزایش دسترسی به انرژی و انرژی‌های تجدیدپذیر، تسهیلات زیست محیطی جهانی[۷] می‌باشد. در این قسمت به ترتیب موضوعات، به بررسی عملکرد سازمان‌های مذکور می‌پردازیم.

ارگان‌های فعال در زمینه دسترسی به انرژی

- **برنامه توسعه سازمان ملل متحد[۸]**

برنامه توسعه سازمان ملل متحد یکی از آژانس‌های تخصصی سازمان ملل است که با یک سری نهادهای ملی در خصوص راه حل‌هایی در نیل به هدف کاهش پنجاه درصدی میزان فقر تا سال ۲۰۱۵ به عنوان یکی از اهداف اعلامیه هزاره همکاری می‌نماید. این برنامه، در راستای کاهش فقر، ارتقاء دسترسی به خدمات انرژی را ضروری دانسته و روی سه حوزه مهم ارتقاء دسترسی ملی و محلی به

---

[۱] UN-Energy Network

[۲] United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA)

[۳] The Food and Agriculture Organization (FAO)

[۴] United Nations Education, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

[۵] United Nations Industrial Development Organization (UNIDO)

[۶] International Atomic Energy Agency(IAEA)

[۷] Global Environment Facility (GEF)

[۸] کلیه اطلاعات و مطالب مربوط به این سازمان از سایت رسمی سازمان به آدرس زیر گرفته شده است: www.undp.org/energy

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

خدمات انرژی مدرن، تقویت چارچوب‌های ملی برای عرضه انرژی و تدارک منابع مالی از طریق اجرای برنامه‌های انرژی پایدار به ویژه انرژی تجدیدپذیر و طرح‌های کارایی انرژی تمرکز دارد.[۱]

برنامه توسعه سازمان ملل متحد، نهاد پیشرو در کمک به افزایش دسترسی به انرژی‌های پاک می‌باشد و در راستای ترویج دسترسی جهانی به خدمات انرژی پاک، مدرن و ارزان فعالیت می‌نماید. در این راستا این برنامه از طریق تامین مالی پروژه‌های انرژی از سوی تسهیلات زیست محیطی جهانی کمک‌های قابل توجهی به کشورها در حذف موانع دسترسی به انرژی‌های کارآمد و تجدید پذیر در سرتاسر جهان ارایه می‌کند.[۲]

فعالیت‌های این سازمان در زمینه انرژی روی موارد زیر متمرکز است:

- تقویت چارچوب‌های سیاست‌گذاری ملی در حمایت از انرژی به منظور نیل به توسعه پایدار و کاهش فقر
- ترویج خدمات انرژی روستایی برای حمایت از رشد و عدالت
- ترویج تکنولوژی‌های انرژی پاک برای توسعه پایدار
- افزایش دسترسی به تامین مالی و سرمایه گذاری در حوزه انرژی پایدار.

برنامه توسعه سازمان ملل متحد علاوه بر هماهنگ سازی اقدامات سیستم سازمان ملل، قادر به تبیین استراتژی‌هایی برای ارتقاء ظرفیت همکاری در خصوص موارد فنی و اجرای پروژه‌های انرژی می‌باشد. این نهاد روی نقش محوری و اساسی انرژی در حمایت از ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی توسعه پایدار تاکید می‌نماید. تلاش‌های برنامه توسعه سازمان ملل در افزایش دسترسی به انرژی‌های پاک، مطمین و ارزان تاثیر بسزایی در تحقق ابعاد چندگانه توسعه پایدار دارد. این سازمان از یک سو از طریق اتخاذ رویکرد ادغامی، به کشورهای در حال توسعه در افزایش دسترسی به منابع مدرن و قابل اتکاء انرژی به منظور کاهش فقر و توسعه بهداشت کمک می‌کند و از سوی دیگر شد اقتصادی را ترویج نموده و تغییرات آب و هوایی را کاهش می‌دهد. در این راستا برنامه توسعه ملل متحد طیف گسترده‌ای از تکنولوژی‌های انرژی پاک را در طیف گسترده، از سطح بین‌المللی تا سطح خانه، ترویج می‌نماید[۳]. کانال‌های تامین مالی این نهاد شامل دولت ها، تسهیلات زیست محیطی جهانی، بخش خصوصی و نهادهای جامعه مدنی می‌باشد. برنامه توسعه ملل متحد در چارچوب «ابتکاراتی برای تولید انرژی پایدار»[۴]، کمک‌های قابل توجهی به کشورهای دنیا در خصوص ایجاد زمینه‌های تحول در الگوهای تولید و مصرف انرژی ارایه می‌نماید. برنامه توسعه سازمان ملل متحد در حال حاضر در ۱۶۶ کشور فعال بوده و به آنها در یافتن راه حل‌هایی برای حل چالش‌های سه گانه انرژی پایدار و ظرفیت سازی در نیل به توسعه پایدار کمک می‌کند. این نهاد تا به امروز از ۲۵۰۰ پروژه مربوط به انرژی در بیش از ۱۵۰ کشور در حال توسعه حمایت نموده است. در طول دهه گذشته بیش از

---

[۱] Http://Www.Un-Energy.Org/Members/Undp

[۲] Available at: Http: www.Undp.Org/Content/Undp/En/Home/Ourwork/Environmentandenergy/Focus Areas/Sustai c-Energy. Html# Last visited on 27/03/2013.

[۳] رضایی‌نژاد، ایرج، حق توسعه، چاپ اول، انتشارات مجد، تهران ، ۱۳۹۷، ص ۱۰۱

[۴] Initiative on Sustainable Energy

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

۱۰ میلیون نفر، اغلب افراد فقیر، از طریق برنامه‌ها و پروژه‌های تحت حمایت این سازمان به خدمات انرژی مدرن دسترسی یافته‌اند.[۱] کار کرد برنامه توسعه ملل متحد به نحوی است که از فعالیت‌هایی ملی در نیل به توسعه پایدار حمایت می‌کند. حدود ۷۰ درصد از ادارات ملی برنامه توسعه ملل متحد در زمینه برنامه‌های انرژی پایدار فعال می‌باشند که حوزه‌های اصلی آنها کارایی انرژی، انرژی تجدیدپذیر و برنامه ریزی انرژی است. برنامه توسعه ملل متحد با توجه به نقش خود به عنوان آژانس اجرایی تسهیلات زیست محیطی جهانی، حضور فعالی در کشورهای درحال توسعه و کشورهای با اقتصاد در حال گذر دارد. از سال ۱۹۹۶ تا سال ۲۰۰۰، این رمان در بیش از ۲۰۰ برنامه کمک مالی تسهیلات زیست محیطی مشارکت نموده است. برنامه توسعه ملل متحد همچنین آژانس اجرایی برای برنامه وام‌های کوچک تسهیلات زیست محیطی جهانی می‌باشد که مبالغی تا سقف ۵۰ هزار دلار برای تغییرات آب و هوایی و پروژه‌های فرسایش زمین اختصاص می‌دهد[۲].

- **دپارتمان امور اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل[۳]**

دپارتمان امور اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل به کلیه کشورهای جهان کمک می‌کند تا با چالش‌های اقتصادی زیست محیطی و اجتماعی ۵۰ سال آتی مقابله کنند. ماموریت دپارتمان مذکور که ترویج توسعه برای همه است ایجاد برابری و تعادل مطلوب میان کلیه کشورهای جهان اعم از بزرگ و کوچک، توسعه یافته و در حال توسعه می‌باشد. دپارتمان در چارچوب اهداف توسعه سازمان ملل متحد در زمینه طیف وسیعی از موضوعات شامل کاهش فقر، برابری جنسیتی، تغییرات آب و هوایی و توسعه پایدار فعالیت می‌کند و از تلاش‌ها برای نیل به اهداف اعلامیه هزاره که کاهش فقر را نقطه ثقل روندهای توسعه می‌داند حمایت می‌کند. در این ارتباط دپارتمان در سطوح ملی، منطقه‌ای و جهانی با شرکاء خود همکاری نزدیکی در کمک به کشورها در تنظیم و اجراء استراتژی‌های توسعه‌ای ملی دارد[۴]. کارکردهای این دپارتمان شامل موارد زیر است:

- تجزیه تحلیل، ایجاد و ارایه طیف گسترده‌ای از اطلاعات در زمینه موضوعات توسعه ای
- طرح وحدت لحاظ چالش‌های اقتصادی و اجتماعی در کنفرانس و اجلاس‌های بین‌المللی
- حمایت از شکل گیری سیاست‌های توسعه ای، استانداردها و قواعد جهانی
- کنترل و حمایت از اجرای موافقت‌نامه‌های بین‌المللی

[۱] UNDP, Environment, Enrgy And UNDP, P.1. available at: http:// www.undp.org/content/undp/en/home/ourwork/Overview. Html Last visited on 27/03/2013.

[۲] ایده، آسیبورن، کراوزه، کاتارینا، روساس، الن، ۱۳۹۲، حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگ، ترجمه حمید قنبری، چاپ دوم، مجمع علمی و فرهنگی مجد، تهران، ص ۶۵

[۳] کلیه اطلاعات و مطالب مربوط به این سازمان از سایت رسمی سازمان به آدرس زیر گرفته شده است

www.un.org/desa

[۴] سن، آمارتیا کومار، توسعه به مثابه آزادی، ترجمه وحید محمودی، چاپ چهارم، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۹۴، ص ۶۲

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

- کمک به دولت‌های عضو در لحاظ چالش‌های توسعه‌ای از طریق اتخاذ طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های ظرفیت سازی برای توسعه[۱]

عمده تمرکز این نهاد در ارتباط با مقوله انرژی، معطوف مساله تغییرات آب و هوایی است. دپارتمان، مذاکرات میان دولت‌های عضو در بسیاری از سازمان‌های بین الدولی در خصوص تغییرات آب و هوایی را تسریع نموده و در موقع لحاظ چالش تغییرات آب و هوایی رویکرد ادغامی زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی توسعه پایدار را ترویج می‌نماید. دپارتمان در ترویج این رویکرد به کمیسیون توسعه پایدار نیز کمک می‌کند. دپارتمان همچنین نقش اساسی در کمک به دولت‌ها در ظرفیت سازی برای طراحی و اجرای استراتژی‌های ملی توسعه پایدار در ارتباط با تغییرات آب وهوایی داشته و به کشورهای عضو کمک می‌کند تا همزمان با کنترل انتشار گازهای گلخانه‌ای و تعدیل پدیده تغییرات آب و هوایی، مکانیزمهایی برای توسعه اقتصادی داشته باشند. این نهاد به منظور توسعه ظرفیت ملی برای پیشبرد پروژه‌های انرژی و ارتقاء تکنولوژی‌های انرژی، حمایت فنی و خدمات مشاوره‌ای به دولت‌ها ارایه می‌دهد. حمایت از مذاکرات بین الدولی در خصوص انرژی در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، هماهنگ‌سازی فعالیت‌های انرژی در چارچوب سیستم سازمان ملل، ارزیابی گزینه‌های انرژی و تحلیل موضوعات و ارایه پیشنهادات از سایر عملکردهای دپارتمان می‌باشد. فعالیت‌های دپارتمان در زمینه انرژی، توسط کمیته انرژی و منابع طبیعی برای توسعه، کمیسیون توسعه پایدار، شورای اقتصادی و اجتماعی و مجمع عمومی سازمان ملل هدایت می‌شود[۲]. عملکرد دپارتمان در حوزه انرژی عمدتا معطوف موارد پنجگانه زیر می‌باشد:

کارایی انرژی: دپارتمان از طریق پروژه‌های همکاری فنی خود که به منظور افزایش کارایی انرژی از طریق استانداردسازی صورت می‌گیرد به دولت‌ها کمک می‌کند. از نمونه‌های این ابتکارات «تولید و مصرف پایدار: انرژی و صنعت»[۳] در می۲۰۰۶، و «مطالعات موردی تبدیل شکل بازاری کارایی انرژی و انرژی تجدیدپذیر »[۴] در آپریل ۲۰۰۷ می‌باشد.

انرژی‌های تجدید پذیر: دپارتمان در اجرای پروژه‌های انرژی‌های تجدید پذیر به کشورهای متقاضی کمک می‌کند. در برخی کشورها نظیر چین این کمک به شکل تجاری سازی تکنولوژی‌های انرژی تجدیدپذیر بوده است در حالی که در کشورهای عرب، آن در راستای تقویت سیاست‌های توسعه‌ای انرژی تجدید پذیر می‌باشد. در سال ۲۰۰۶ این دپارتمان با حمایت دولت ایسلند کنفرانسی برای تبادل تجارب در زمینه تولید و استفاده از هیدروژن از منابع انرژی تجدید پذیر برگزار نمود.

سوخت‌های فسیلی پاک: دپارتمان تشکل‌های بین‌المللی را سازماندهی می‌کند که در آنها متخصصین برای بحث و بررسی در خصوص استراتژی‌های تکنولوژی پاک که بتواند هزینه‌های تولید و سطح انتشار گازهای گلخانه‌ای را پایین آورد دور هم جمع میشوند . در این خصوص می‌توان به برگزاری سمپوزیم بین‌المللی در زمینه گاز طبیعی و توسعه پایدار در فوریه ۲۰۰۶ و کارگاه توسعه انرژی پایدار در نوامبر۲۰۰۷ اشاره کرد.

---

[۱] قاری سیدفاطمی، سید محمد، حقوق بشر در جهان معاصر(درآمدی بر مباحث نظری: مفاهیم، مبانی، قلمرو و منابع)، جلد ۱ چاپ چهارم موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، تهران، ۱۳۹۷، ص ۸۳

[۲] شایگان، فریده، طرح گروهی ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر و دسترسی بیشتر به عدالت: حق توسعه چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۸۸، ص ۲۱

[۳] Sustainable Consumption and Production: Energy and industry

[۴] Case Studies of Market Transformation, Energy Efficiency and Renewable Energy

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

ذخیره و نگهداری کربن: دپارتمان مرجعی برای متخصصین سراسر جهان در درک هرچه بیشتر پتانسیل تکنولو ذخیره و نگهداری کربن برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای است. نشست گروه متخصصین سازمان ملل در خصوص ذخیره و نگهداری کربن و توسعه پایدار در سپتامبر ۲۰۰۷ در این راستا می‌باشد.

الگوهای تولید و مصرف انرژی: دپارتمان همراه با برنامه محیط زیست سازمان ملل، سیاست‌هایی را ترویج می‌کند که استفاده مطلوب از منابع توسط صنعت، دولت‌ها و افراد را ترویج می‌نماید. در این راستا تلاش‌های متعددی توسط دپارتمان صورت گرفته است که توسعه صنعتی برای دورنمای توسعه پایدار قرن بیست و یکم در سال ۲۰۱۲ و ترویج الگوهای مصرف خانگی منطبق با آب و هوا در آپریل ۲۰۰۷ از نمونه‌های بارز آن هستند[۱].

بند سوم: بانک جهانی[۲]

گروه بانک جهانی در طول جنگ جهانی دوم در کنفرانس«برتون وودز»[۳]در سال ۱۹۴۴ ایجاد شد. بانک جهانی در دو مفهوم عام و خاص بکار می‌رود. در مفهوم عام بانک جهانی عبارت است از گروه بانک جهانی که متشکل است از بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه، که فعالیت آن روی کشورهای با درآمد متوسط (در حال توسعه) متمرکز است؛ موسسه توسعه بین‌المللی که حوزه فعالیت‌های آن فقیر ترین کشورهای جهان است؛ شرکت مالی بین‌المللی که منابع سرمایه گذاری‌های را تامین کرده و مشاوره و حمایت‌های فنی برای دولت‌ها فراهم می‌سازد؛ میگا که تضمیناتی برای سرمایه گذار خارجی در قبال زیانهای ناشی از ریسک‌های تجاری فراهم می‌سازد؛ و ایکسید که نهادی برای حل و فصل اختلافات میان سرمایه گذاران خارجی و کشورهای میزبان در امور سرمایه گذاری است. در مفهوم خاص بانک جهانی تنها شامل بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه می‌شود. هدف اصلی فعالیت‌های مجموعه بانک جهانی کاهش فقر است. از آنجایی که دسترسی به انرژی پایدار برای کاهش فقر ضروری است، گروه بانک جهانی در راستای نیل به این هدف برنامه‌های منسجمی برای حمایت از انرژی پایدار دارد. گروه بانک جهانی با شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های انرژی، به طرح «انرژی پایدار برای همه» سازمان ملل متحد پیوسته است که از همه کشورها، جامعه مدنی و بخش خصوص درخواست می‌نماید تا سال ۲۰۳۰ به اهداف اساسی این طرح برسند. چالش‌های بانک جهانی در نیل به اهداف این طرح عبارتند از:

- افزایش دسترسی به انرژی ارزان قیمت برای مصرف کنندگان کم درامد
- ترویج الگوهای مصرف انرژی به سمت کارایی انرژی در اقتصادهای انرژی محور
- تسبیل جهش به سمت منابع انرژی پاک[۴]

گروه بانک جهانی از طریق اعطاء وام، حمایت فنی و ظرفیت سازی برای تحقق دسترسی به انرژی پایدار در تلاش جهانی سهیم بوده و در کنار دولت‌های سرمایه گذاران و وام دهندگان، با سازمان‌های غیر دولتی، سرمایه گذاران خصوصی و مجریان پروژه‌های انرژی همکاری می کند. کارکرد اصلی بانک جهانی در تحقق ایده انرژی پایدار، تامین مالی پروژه‌های انرژی است. تا دهه ۱۹۷۰ تامین مالی

---

[۱] قانعی، محسن، جایگاه حق توسعه از منظر حقوق بشر بین المللی، چاپ اول، انتشارات نگاه بیّنه، تهران، ۱۳۹۷، ص ۵۸-۵۹

[۲] www.worldbank.org/energy کلیه اطلاعات و مطالب مربوط به این سازمان از سایت رسمی سازمان به آدرس زیر گرفته شد

[۳] Berton Woods

[۴] قانعی، محسن، جایگاه حق توسعه از منظر حقوق بشر بین المللی، چاپ اول، انتشارات نگاه بیّنه، تهران، ۱۳۹۷، ۲۳

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

پروژه‌ها عمدتا توسط شرکت‌های فعال در حوزه انرژی صورت می‌گرفت، اما با شروع روند ملی شدن منابع انرژی، تامین مالی پروژه‌های انرژی توسط دولت‌ها آغاز شد که در اکثر موارد به علت عدم کفایت منابع مالی لازم، نهادهای مالی بین‌المللی نظیر بانک جهانی به کمک دولت‌ها می‌آیند. امرزوه میلیونها نفر در سرتاسر جهان از مزایای تامین مالی بانک جهانی در زمینه انرژی منتفع می‌شوند. ابزارهای تامین مالی گروه بانک جهانی خطرات و ریسک‌های اجرای پروژه‌های انرژی را برای سرمایه گذاران خصوصی کاهش می‌دهد. همچنین سیاست‌ها و راهنمایی‌های بانک جهانی به دولت‌ها در ایجاد شرایط لازم برای جذب سرمایه گذاری خصوصی در حوزه انرژی کمک می‌کند. از زمان برگزاری اجلاس ریو ۲۰+ در سال ۲۰۱۲، ۶۱ کشور به عنوان میزبان اجرای طرح «انرژی پایدار برای همه» از سوی بانک جهانی انتخاب شده اند. ۲۵ کشور از مجموعه این ۶۱ کشور متعلق به قاره آفریقاست که ۸۰٪ جمعیت جهانی فاقد دسترسی به انرژی را تشکیل میدهند. «برنامه همکاری مدیریتی بخش انرژی»[۱] که تحت نظارت گروه بانک جهانی است، ارزیابی سریعی از نحوه عملیاتی شدن این طرح‌های انرژی صو رت داده است. این برنامه متعاقبا یک طرح همکاری فنی برای دسترسی به انرژی در ۵ کشور در حال توسعه ارایه خواهد داد. برای ایجاد زمینه‌های دسترسی به خدمات انرژی مدرن تا سال ۲۰۳۰، سالانه ۴۸ میلیارد دلار سرمایه گذاری جدید لازم است. برای بسیاری از کشورها دو ابزار مالی اصلی گروه بانک جهانی، بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و موسسه توسعه بین‌المللی، بزرگترین ساز و کار بین‌المللی برای تامین مالی پروژه‌های انرژی است. در این راستا بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه برای کشورهای با درآمد متوسط و موسسه توسعه بین‌المللی به کشورهای فوق العاده کم درآمد، دو سوم مبلغ کل ۴۱ میلیارد دلار بانک جهانی برای کمک به برنامه‌های انرژی میان سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۱ را تامین نموده اند. یک سوم دیگر از طریق همکاری مالی بین‌المللی و اعطاء وام به بخش خصوصی تامین شده است. تقریبا یک سوم کمک‌های بانک جهانی ترمیم و توسعه و موسسه توسعه بین‌المللی در زمینه انرژی، در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر و کارایی انرژی است و بقیه به اصلاح ساختار انرژی و توزیع و انتقال آن مربوط می‌شود[۲]. البته بانک جهانی در راستای عملیاتی نمودن سیاست‌های انرژی پایدار خود، ابزارهایش را به طور انتخابی به کار می‌گیرد. برای مثال آن تامین مالی را با مساعدت ظرفیت سازی و انتقال دانش ترکیب می‌کند. در مواقعی که تامین اعتبار پروژه کافی است، سازمان همکاری مالی بین‌المللی می‌تواند وامهایی را تدارک دیده و میگا می‌تواند برای حمایت از سرمایه گذاران خصوصی تضمین‌های را ارایه دهد. اگر آنها کافی نبودند، بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه یا انجمن توسعه بین‌المللی می‌تواند به منظور حمایت از سرمایه گذار خصوصی به ویژه در مواقعی که ریسک اصلی پروژه مربوط به نحوه اجرای دولتی است، تضمین‌های محدودی ارایه کند. گروه بانک جهانی در عین حال که از کارایی انرژی حمایت می‌کند، از سیستم‌های انرژی بر منابع تجدیدپذیر انرژی مثل انرژی‌های بادی و خورشیدی نیز حمایت می‌کند. هزینه‌های شروع طرح‌های انرژی تجدیدپذیر بالاخص برای کشوهای در حال توسعه بالاست. گروه بانک جهانی برای کاهش این هزینه‌ها، کمک‌های فنی و مالی به اینگونه کشورها ارایه می‌کند. بانک جهانی با کمک کشورهای توسعه یافته و از طریق ارایه تضمین‌های لازم، سرمایه گذاری بخش خصوصی را در حوزه انرژی تجدیدپذیر و کارایی انرژی در کشورهای در حال توسعه افزایش داده است. سازمان همکاری مالی بین‌المللی با کمک سایر نهادهای گروه بانک جهانی برای ارایه راهنمایی مطلوب و اجرای استانداردهای انرژی و افزایش تولید انرژی کارآمد همکاری می‌کند[۳]. در عین

---

[۱] Energy Sector Management Assistance Program (ESMAP)

[۲] وسوی میر کلائی، سید طه، جهان شمولی و نسبی گرایی حقوق بشر (رهیافت اسلامی)، چاپ اول، انتشارات دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری، تهران، ۱۳۹۸، ص ۹۳

[۳] پری، مایکل، «آیا حقوق بشر جهانی است؟چالش نسبی گرا و موضوعات مرتبط»، در: حقوق بشر (نظریه ها و رویه ها)، تألیف و ترجمه حسین شریفی طرازکوهی، چاپ اول، انتشارات بنیاد حقوقی میزان، تهران، ۱۳۹۶، ص ۳۵

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

حال، این نهاد کشورها را از اختصاص سوبسیدهای زیاد به سوخت‌های فسیلی باز می‌دارد. استراتژی تامین مالی بانک جهانی در نیل به انرژی پایدار دارای نتایج زیر بوده است:

- گروه بانک جهانی در فاصله سالهای ۲۰۰۸ الی ۲۰۱۱ سالانه حدود ۱،۶ میلیارد دلار برای تامین مالی پروژه‌هایی که مستقیما روی افزایش دسترسی به انرژی در ۶۰ کشور نقش داشته است مشارکت نموده است.
- تعهدات انرژی تجدیدپذیر بانک جهانی از مبلغ ۱،۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ الی ۲۰۰۹ به ۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۰ الی ۲۰۱۱ رسیده است. دو سوم این مبلغ به پروژه‌های بزرگ انرژی‌های تجدیدپذیر و یک سوم نیر پروژه‌های کوچک اختصاص داشته است.
- تامین مالی گروه بانک جهانی برای ارتقاء کارایی انرژی از سال ۲۰۰۸ بالغ بر ۱،۵ میلیون دلار افزایش یافته است. این طرح‌ها به کشورها در اجرای پروژه‌های کارایی انرژی و به بانکهای محلی در اعطاء وام به صنایع و بخش خصوصی برای سرمایه گذاری در کارایی انرژی کمک نموده است.
- بانک جهانی در سال ۲۰۱۲، ۸،۲ میلیارد دلار صرف حمایت از انرژی پاک نموده است که از این مبلغ حدود ۳،۶ میلیارد دلار برای تامین مالی پروژه‌های انرژی تجدیدپذیر اختصاص یافته است. به گفته نایب رییس توسعه پایدار بانک جهانی، تامین مالی در حوزه انرژی تجدیدپذیر در سال ۲۰۱۲ یک جهش قابل توجهی داشته است که بخشی از روند مستمر افزایش تخصیص منابع مالی در چند سال اخیر بوده است[1].

بانک جهانی در کنار اجرای مهم ترین کارکرد خود در حوزه انرژی که تامین مالی است در موارد زیر نیز نقش موثری دارد:

ارزیابی پیشرفت‌ها در نیل به انرژی پایدار: ارزیابی پیشرفت تحقق ایده انرژی پایدار مستلزم جمع آوری اطلاعات است. گروه بانک جهانی در زمینه تهیه و ارایه گزارش‌های دوره‌ای به سایر سازمان‌ها در خصوص ارزیابی تلاش‌ها در نیل به توسعه پایدار پیشرو است.

انتشار دانش از طریق تبادل اطلاعات: گروه بانک جهانی دولت‌ها را به سمت عملکرد مطلوب در زمینه کارایی انرژی سوق می‌دهد و بازیگران این عرصه را برای تبادل اطلاعات و انتقال تجارب دور هم گرد می‌آورد. این ابتکار بسترهای مطلوبی برای فعالیت‌های تبادلی شمال – جنوب و جنوب – جنوب فراهم می‌سازد.

کمک به کشورها در پیشبرد برنامه‌های سرمایه گذاری در حوزه انرژی: در این راستا بانک جهانی به دولت‌ها در تشخیص کمبودهای انرژی کمک نموده و طرح‌های وی را توسعه می‌دهد. بانک جهانی همچنین از طریق ظرفیت سازی و ارایه کمک‌های سنی و علمی به کشورها، در افزایش دسترسی به انرژی پایدار مشارکت دارد[2].

ارگان‌های فعال در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر

---

[1] حبیبی، همایون و سوده، شاملو، «نقش دیوان بین المللی دادگستری در توسعه ی حقوق بین الملل»، فصلنامه ی پژوهش حقوق عمومی، سال پانزدهم، شماره۴۱، ۱۳۹۲، ص ۶

[2] موسوی میر کلائی، سید طه، جهان شمولی و نسبی گرایی حقوق بشر (رهیافت اسلامی)، چاپ اول، انتشارات دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری، تهران، ۱۳۹۷، ص ۱۲۱

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

- **برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد**[1]

در چارچوب کنفرانس استکهلم ۱۹۷۲ علاوه بر توسعه هنجاری توسعه سازمانی نیز حاصل شد و یک رکن دائمی تحت عنوان« برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد»[2] به منظور ایجاد هماهنگی بیشتر میان نهادهای فعال سازمان ملل در زمینه محیط زیست در نایروبی کنیا ایجاد شد. امروزه برنامه محیط زیست سازمان ملل از سازمان‌های فعال در ایجاد ترتیبات سازمانی در حوزه حقوق بین‌الملل انرژی است که به عنوان یکی از ارکان فرعی مجمع عمومی سازمان ملل متحد، مرکز اصلی فعالیت‌های سازمان در خصوص انرژی تجدیدپذیر بوده و گزارشهای دوسالانه تحت عنوان «دورنمای محیط زیست جهانی»[3] منتشر می‌کند. کارکردهای اصلی این نهاد عبارتند از:

- افزایش توانایی کشورها در مدیریت مطلوب محیط زیستی
- تدارک زمینه‌های برگزاری کنفرانس‌ها مذاکرات و موافقت نامه‌های بین‌المللی
- ایجاد فضای علمی در زمینه مشکلات زیست محیطی و حل آنها

برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد نه تنها سطح آگاهی‌های عمومی در خصوص انرژی پایدار را ارتقا می‌دهد بلکه همچنین به سیاست گذاران و تصمیم‌گیران چگونگی استفاده مطلوب از مکانیسم‌های موجود را نشان می‌دهد. این برنامه به دولت‌ها و سازمان‌ها امکان عملیاتی نمودن ایده توسعه پایدار را نه تنها از طریق ابزارها و من منابع مالی بلکه از طریق مهارت‌های مورد نیاز در استفاده از این منابع و ابزارها فراهم می‌سازد. هدف نهایی برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد قادر سازی دولت‌ها به اتخاذ امه‌های ملی متناسب با شرایط خود به منظور تدارک انرژی‌های کارآمد و تجدید پذیر می‌باشد. در این راستا این سازمان سه کارکرد اصلی دارد:

- تجزیه و تحلیل؛ ارزیابی دقیق از فرصتهای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای از طریق استفاده از تکنولوژی‌های جدید همچنین ترویج قواعد و استانداردهای جهانی برای این تکنولوژی ها
- ابتکارات مالی؛ زمینه سازی ترویج سرمایه گذای بخش خصوصی، انجام فعالیت‌های آموزشی و عملی برای ارتقاء مکانیزمهای مالی به منظور ایجاد بازار تکنولوژی‌های مدرن انرژی
- حمایت خط مشی؛ ترویج آموزش و حمایت از توسعه و برنامه ریزی در حوزه انرژی در انطباق با استانداردهای جهانی[4]

برنامه محیط زیست سازمان ملل، در اجرای کار کردهای خود با سایر نهادهای سازمان ملل متحد همکاری نموده و خدمات مشاوره‌ای به آنها ارایه می کند که شامل هییت بین الدولی تغییرات آب و هوایی و صندوق آب وهوایی سبز کنوانسیون ساختاری سازمان ملل در خصوص تغییرات آب وهوایی می‌باشد. برنامه مذکور از طریق اجرای کارکردهای خود، دولت‌ها را تشویق می‌نماید تا این اصول را به برنامه‌های عملیاتی تبدیل نمایند. زمانی هم که مساله کمبود منابع مالی دولتی مطرح می‌شود، نهاد مذکور به بخش خصوصی

---

[1] کلیه اطلاعات و مطالب مربوط به این سازمان از سایت رسمی سازمان به آدرس زیر گرفته شده است:

www.unep.org/energy/

[2] United Nation Environment Program(UNEP)

[3] World Enegy Prespective

[4] موسوی میر کلائی، سید طه، میرعباسی، سید باقر و رئیسی، لیلا، «جهان شمولی و نسبی گرایی حقوق بشر در رویکرد اسلام و رویه ی دولت های اسلامی»، فصلنامه ی دیدگاه های حقوق قضایی، شماره ی ۶۷ ، ۱۳۹۳، ص ۲۴

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

کمک می‌کند تا سرمایه گذاری‌هایی در بخش انرژی در کشورهای در حال توسعه فراهم سازد. – برنامه انرژی یونپ آثار زیست محیطی تولید و مصرف انرژی از تغییرات آب و هوایی جهانی گرفته تا آلودگی هوایی محلی را مورد لحاظ قرار میدهد. آن همچنین با انرژی‌های تجدید پذیر، کارایی انرژی و موضوعات تامین مالی انرژی سروکار دارد. هدف یونپ درج بعد زیست محیطی در تصمیمات بخش انرژی است. یونپ از طریق همکاری با طیف گسترده‌ای از شرکاء به توسعه و اجرای رویکردهایی برای ارزیابی ابعاد زیست محیطی سیاست‌های انرژی، تغییرات آب و هوایی، اصلاح بخش انرژی، کارایی انرژی و حمل و نقل کمک می‌کند. برای مثال یونپ به کشورهای در حال توسعه در زمینه اعمال مکانیزم توسعه پاک پروتکل کیوتو در بخش انرژی کمک می‌کند. هدف از ارایه این کمک این است که دولت‌ها بتوانند نحوه سرمایه گذاری در حوزه انرژی در چارچوب مکانیزم توسعه پاک را به خوبی تجزیه و تحلیل کنند. همچنین یونپ به موسسات مالی کمک می‌کند تا فرصت‌های سرمایه گذاری در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر و کارایی انرژی را بهتر شناسایی و درک کنند. پروژه‌های تحت اجرای یونپ در کشورهای آفریقایی، آسیایی و آمریکای لاتین به بخش خصوصی کمک می‌کند تا حمایت لازم از طرح‌های شرکت‌های انرژی پاک را فراهم سازد.

یکی از نقاط قوت یونپ در زمینه انرژی، شبکه نهادها و سازمان‌های همکاران، بالاخص مرکز همکاری یونپ در زمینه انرژی و محیط زیست می‌باشد. این گروه بین‌المللی از دانشمندان، مهندسین و اقتصادانان، حمایت فنی و کارشناسی از یونپ و شرکای آن در کشورهای در حال توسعه به عمل می‌آورد. در خصوص ارزیابی زیست محیطی، یونپ به کشورها در اجرای ارزیابی منابع به منظور تعیین بهترین گزینه برای سرمایه‌گذاری در حوزه انرژی تجدید پذیر کمک ارایه می‌نماید. یونپ اغلب توسط کشورها و کمک کنندگان به عنوان مجری پروژه‌های ملی که انتقال تکنولوژی میان کشورهای شمال و جنوب را ممکن می‌سازد و همکاری میان آن‌ها را تسهیل می‌کند انتخاب می‌شود. یونپ با ابتناء بر شبکه گسترده‌ای از سازمان‌های بین‌المللی دولتی و غیردولتی، بخش‌های خصوصی و انجمن‌های صنعتی، می‌تواند مسئولیت اجرای پروژه‌های بزرگ در زمینه توسعه پایدار را بر عهده بگیرد. برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد با مشارکت «اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت»[۱]، و «صندوق جهانی طبیعت»[۲]، استراتژی حفاظت جهانی را در دهه ۱۹۸۰ و سند مراقبت از زمین: استراتژی برای زندگی پایدار»[۳] را در جریان برگزاری کنفرانس ریو منتشر نمود که نقش محوری انرژی در تعریف رفاه بشری را به رسمیت شناخته و فصل کاملی به آن اختصاص داده است. این سازمان همچنین در سال ۱۹۸۸ زمینه‌های ایجاد هییت بین الدولی تغییرات آب و هوایی[۴] را به دلیل نگرانی در خصوص افزایش انتشار گازهای گلخانه‌ای و احتمال بروز پدیده تغییرات آب و هوایی فراهم نساخت. همچنین این سازمان در سال ۱۹۸۹ زمینه‌های تصویب کنوانسیون ناظر بر نقل و انتقال برون مرزی مواد خطرناک یا همان کنوانسیون بازل را ایجاد نمود[۵].

---

[۱] International Union for Conservation of Nature (IUCN)

[۲] World Wide Fund for Nature (WWF)

[۳] Caring for the Earth: A Strategy for Sustainable Living

[۴] intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)

[۵] مولایی، یوسف، «حق توسعه از ادعای سیاسی تا مطالبه حقوقی»، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۴، ۱۳۸۹، صص.۳۳۴-۳۱۵

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

- **فایو**[1]

سازمان غذا و کشاورزی سازمان ملل متحد، موسوم به فایو، در سال ۱۹۴۵ در راستای اتخاذ تلاش‌هایی برای مبارزه با گرسنگی در سطح جهانی ایجاد شد. کارکرد فایو که خدمات خود را به کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته ارایه می‌دهد افزایش سطح تغذیه، ارتقاء بهره‌وری کشاورزی، تضمین زندگی مطلوب برای جمعیت‌های روستایی و تشریک مساعی برای رشد اقتصاد جهانی می‌باشد. کار فایو در حوزه انرژی رژی تاثیر انرژی بر کاهش فقر، امنیت غذایی، توسعه روستایی و همچنین کاهش تغییرات آب و هوایی متمرکز است. «شعبه آب و هوایی، انرژی و تصدی » فایو، کانون فعالیت‌های فایو در زمینه انرژی قلمداد می‌شود. این شعبه پروژه‌هایی به منظور افزایش تدارک بیوفسیل، کاهش مصرف چوب و افزایش کارایی انرژی، ترویج کاربرد انرژی‌های تجدیدپذیر، تقویت مکانیزم‌های بازاری و تجاری، ارتقاء برابری جنسیتی در استفاده از انرژی، لحاظ مشکلات زیست محیطی و تقویت بیوانرژی برای تدارک سیستم گرمایی اجرا می‌کند. بیو انرژی نقطه پیوند انرژی با غذا و کشاورزی می‌باشد. هدف برنامه بیوانرژی فایو، ایجاد اطلاعاتی در حمایت از تصمیم سازی برای توسعه، ایجاد و تقویت ظرفیت در همه سطوح، ارتقاء دسترسی به خدمات مدرن انرژی از طریق سیستم‌های پایدار بیوانرژی و نهایتا تسهیل فرصت‌هایی برای تبادل و همکاری بین‌المللی در زمینه انرژی است. فایو با تاکید بر بیو انرژی خدمات خود را در حوزه‌های انرژی و تغییرات آب و هوایی، انرژی و تولید محصول، انرژی و اقتصاد، انرژی و ماهیگری، انرژی و بازآفری غذایی، انرژی و امنیت غذایی، انرژی و جنسیت و انرژی و احشام به نحو زیر ارایه می‌دهد:

- توسعه ابزارهای ارزیابی و استفاده از منابع انرژی در راستای اتخاذ تصمیم مطلوب در خصوص استراتژی و برنامه ریزی بیو انرژی
- تولید ابزارها و منابع اطلاعاتی
- افزایش آگاهی و ظرفیت سازی در ارتباط با ایجاد و اجرای برنامه‌های خط مشی
- مشارکت و همکاری[2]

فایو به کشورها کمک می‌کند از طریق طراحی و اجرای استراتژی‌های مطلوب انرژی و غذایی سطح امنیت انرژی و غذایی خود را افزایش دهند. زمان بررسی گزینه‌های پیش رو برای ارتقاء سیستم‌های غذایی نقش انرژی قابل توجه است. بنابراین به زعم فایو، سیستم‌های غذایی برای تامین نیازهای آتی بایستی به لحاظ انرژی هوشمند باشند. بیوانرژی پایدار می‌تواند به طور قابل توجهی در نیل به سسیتم‌های انرژی هوشمند غذایی سهیم باشد. این کار منجر به اتخاذ «بسته حمایتی بیو انرژی پایدار فایو»[3] شده است. سازمان فایو به کشورها در تامین نیازهای انرژی در حوزه کشاورزی، ماهیگیری و جنگلداری از طریق تاکید به نیاز به حرکت از سمت سوخت‌های فسیلی به سمت منابع انرژی تجدیدپذیر و استفاده مدرن از زیست توده کمک می‌کند. فایو همچنین کشورهای عضو را در تقویت ظرفیت‌های انسانی و سازمانی به منظور اجرای برنامه‌های انرژی و اجرای برنامه‌های بیو انرژی در چارچوب پروتکل کیوتو

---

[1] کلیه اطلاعات و مطالب مربوط به این سازمان از سایت رسمی سازمان به آدرس زیر گرفته شده است: http://www.fao.org/energy/en

[2] Assefa tadeg Mesenbet(2010) Reflections on the right to development challenges and prospects,African Human Right law Journal,N.10.

[3] FAO's Sustainable Bioenergy Support Package

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

یاری می‌کند. در سال ۲۰۱۲ فایو اجرای طرح چند جانبه موسوم به «برنامه هوشمند انرژی - غدا برای مردم و آب و هوا»[۱] را آغاز نمود که اگر چه روی اجرای طرح‌های ملی تاکید دارد؛ اما آن همچنین شامل اجزاء حمایتی بین‌المللی نیز می‌شود[۲]. این برنامه به لحاظ آب وهوایی جزء اساسی کشاورزی هوشمند می‌باشد و با تمرکز در موضوعات انرژی در ارتباط با چرخه محصولات کشاورزی در «ابتکار انرژی پایدار سازمان ملل»[۳] سهیم است.

ارگانهای فعال در زمینه کارایی انرژی

- **یونیدو**[۴]

مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ۱۷ نوامبر ۱۹۶۶ به موجب قطعنامه (XXI)۲۱۵۲، سازمان صنعتی ملل متحد، موسوم به یونیدو را به عنوان یک آژانس تخصصی سازمان ملل متحد ایجاد نمود. هدف اساسی این آژانس ترویج و تسریع روند صنعتی سازی کشورهای در حال توسعه بوده و در راستای کاهش فقر، جهانی سازی و پایداری زیست محیطی، توسعه صنعت انرژی و توسعه دسترسی به انرژی را بالاخص در کشورهای در حال توسعه و کشورهای با اقتصادهای در حال گذر ترویج می‌نماید. در این راستا یونیدو روی سه حوزه اصلی کاهش فقر، ظرفیت سازی تجاری و انرژی و محیط زیست تمرکز دارد. انرژی و محیط زیست جزء اولویت‌های اساسی در برنامه کاری یونیدو میباشد. یونیدو مدت هاست که در پی ارتقاء روش‌های تولید به یک سطح سیستماتیک در تویسعه صنعتی است. ارتقاء کارایی انرژی، مستلزم فرایندهای تصمیم گیری است که هم به اقتصادی و هم به بعد زیست محیطی توسعه توجه کند؛ چرا که آن میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از تولید و مصرف انرژی را کاهش می‌دهد. از این رو استراتژی‌های انرژ ی صنعتی پایدار که شامل اتخاذ منابع انرژی تجدیدپذیر و همچنین کارایی انرژی می‌شود برای لحاظ تغییرات آب و هوایی و شرکت به سمت دنیای اقتصادی و صنعتی مدرن ضروی می‌باشد. اجرای موافقتنامه‌های زیست محیطی بین‌المللی توسط یونیدو و حوزه مهمی است که شامل همکاری با کشورهای در حال توسعه و با اقتصادهای در حال گذر در اجلاس‌های کنوانسیون ساختاری سازمان ملل در خصوص تغییرات آب و هوایی می‌شود. فعالیت یونیدو در حوزه انرژی از طریق تدارک انرژی برای صنعت، جنبه عرضه انرژی و از طریق ارتقاء کارایی مصرف انرژی، جنبه تقاضای انرژی دارد. در این راستا یونید و از ظرفیت سازی و ارزیابی نیازهای تکنولوژیکی در زمینه کارایی انرژی حمایت نموده و کمک‌های خود را در حوزه‌های زیر ارایه می‌کند:

- تولید صنعتی انرژی‌های کم کربن و کارامد
- دسترسی به انرژی‌های پاک برای استفاده مطلوب
- ظرفیت سازی برای اجرای موافقتنامه‌های زیست محیطی چند جانبه

---

[۱] Energy-Smart Food for people and climate (ESF) Programme

[۲] Ghai Yash(2001) Human Right and Social Development program,United Nations research Institue for social development, paper N.5.

[۳] UN Sustainable Energy for All (SEFA) Initiative

[۴] www.unido.org/ کلیه اطلاعات و مطالب مربوط به این سازمان از سایت رسمی سازمان به آدرس زیر گرفته شده است:

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

پروژه‌های تحت اجرای یونیدو از مشارکت شرکت‌ها و موسسات خصوصی در زمینه ارتقاء کارایی در تولید و مصرف حمایت می‌کند. برنامه‌های انرژی یونیدو شامل ظرفیت سازی برای تکنولوژی انرژی تجدیدپذیر و ایجاد تجهیزات و ساختارها در زمینه انرژی در کشورهای در حال توسعه است. در این راستا یونیدو به اقتضای مناطق خاص جغرافیایی، با منبع انرژی تجدیدپذیر خاص ارتباط دارد. نمونه اجرایی جالب آن استفاده از تکنولوژی خورشیدی در نواحی روستایی می‌باشد؛ رویکردی که بالاخص برای افریقای شمالی و بخش‌هایی از آسیا مناسب است. پونید و برای ترغیب سرمایه گذاری در زمینه تکنولوژی‌های انرژی تجدید اطلاعاتی در خصوص استفاده از انرژی‌های پاک منتشر می‌کند. کار یونیدو هم کمک فنی برای ارتقاء کارایی انرژی مصرفی صنعتی متمرکز است. این کارکرد اصلاحات سازمانی برای رفع موانع فنی، بازاری و مالی برای ارتقاء کارایی انرژی در صنایع متکی به انرژی می‌باشد. پونید و همچنین در راستای افزایش آگاهی‌های عمومی روی روش‌های ابتکاری تامین مالیو تولید کارآمدتر انرژی از طریق طرح‌های خودکفای انرژی فعالیت می‌کند[1]. این مساله بالاخص در خصوص پروژه‌های هیدور پاور در آمریکای لاتین و زغال سنگ در آسیا مطرح است. یونیدو به مراکز توسعه و تحقیق انرژی صنعتی در زمینه راه‌های زغال سنگ پاک، دسترسی زیاد به تدارک گاز طبیعی و تکنولوژی‌های پالایشی مدرن، مساعدت فنی ارایه می‌کند.

- **آژانس بین‌المللی انرژی اتمی**

آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به دنبال طرح ایده اتم برای صلح توسط دوایت آیزنهاور رییس جمهور وقت ایالات متحده در مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۵۳ و در پاسخ به نگرانی فزاینده ناشی از استفاده غیر صلح آمیز از انرژی هسته‌ای در ۲۹ ژوییه سال ۱۹۵۷ ایجاد شد. این سازمان بعنوان یک سازمان بین الدولی تخصصی بر اساس موافقتنامه‌ای که با سازمان ملل متحد دارد، بعنوان یکی از آژانس‌های تخصصی مشمول ماده ۵۷ منشور قلمداد می‌شود. بر طبق ماده ۲ اساسنامه آژانس، هدف آن ترویج استفاده‌های صلح آمیز از فناوری انرژی هسته‌ای در راه تامین صلح، سلامت و رفاه بشریت و جلوگیری از استفاده‌های غیر صلح آمیز از آن است. آژانس از طریق برنامه همکاری فنی خود به دولت‌های عضو در تدارک انرژی هسته‌ای کمک نموده و به آنها اطلاعات و مهارت‌های کافی در زمینه تکنولوژی هسته‌ای ارایه می‌نماید. ظرفیت سازی آژانس، تضمین‌های اساسی برای دولت‌های عضو در استفاده از انرژی هسته‌ای برای تولید الکتریسته یا انجام تحقیق فراهم می‌سازد. برای کشورهایی که علاقمند به استفاده از انرژی هسته‌ای در استراتژی توسعه پایدار خود می‌باشند، آژانس طیف گسترده‌ای از برنامه‌ها در رفع چالش‌های احتمالی پیش‌رو ارایه می‌کند. به طور کلی آژانس به کشورها در زمینه‌های زیر کمک می‌کند:

- ظرفیت سازی توسط توسعه مدل‌های مدرن انرژی و آموزش به متخصصین محلی در استفاده از آنها
- منابع اطلاعاتی برای تجزیه و تحلیل زیست محیطی از انرژی و انتشار اطلاعات مرتبط با ایمنی، محیط زیست و تکنولوژی
- ایجاد استانداردهای ایمنی برای نیروگاه‌های هسته‌ای در حمایت از سلامتی بشر و محیط زیست
- تسهیل انتقال دانش و تکنولوژی
- تدارک تجزیه و تحلیل اساسی از موضوعات و جریانات مرتبط با انرژی

[1] محمودی وحید(۱۳۸۹)حق دستیابی به توسعه وتوسعه حق مدار،مجله اطلاعات سیاسی اقتصادی،تهران، ص ۷۱

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

- توسعه شاخص‌هایی برای ارزیابی پایداری انرژی[۱]

طور کلی آژانس به اعضای خود در ایجاد ظرفیت‌ها برای تجزیه و تحلیل زیست محیطی و اقتصادی انرژی کمک می‌نماید؛ به عنوان محلی برای همکاری‌های هسته‌ای قلمداد می‌شود؛ به اعضاء خود در زمینه اعمال استانداردهای ایمنی هسته‌ای کمک می‌کند؛ و سیستمی را اعمال می‌کند که به موجب آن کلیه کشورها متعهد به استفاده غیر نظامی از انرژی هسته‌ای هستند. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در همکاری با «دپارتمان امور اجتماعی و اقتصادی سازمان ملل»، «آژانس بین‌المللی انرژی»، «یوروستات»[۲] و آژانس محیط زیست اروپایی[۳] مجموعه‌ای از «شاخص‌های انرژی برای توسعه پایدار»[۴] را ارایه نموده است که هدف آن تدارک اطلاعاتی در خصوص جریان‌های مرتبط با انرژی به شکلی است که به فرایند تصمیم گیری در سطح ملی کمک نموده و به کشورها در ارزیابی سیاست‌های انرژی در نیل به توسعه پایدار کمک کند. تلاش‌های زیست محیطی آژانس که برای ارزیابی آلاینده‌های زیست محیطی صورت می‌گیرد، به مدیریت زیست محیطی انرژی هسته‌ای کمک می‌نماید. در چارچوب آژانس بین‌المللی انرژی اتمی چندین معاهده مهم در زمینه ایمنی هسته‌ای و پسماندهای هسته‌ای تهیه شده است که همگی در راستای حفاظت از محیط زیست در قبال تشعشات هسته‌ای ناشی از استفاده از انرژی هسته‌ای هستند. ایمنی در چارچوب اسناد آژانس عبارت است از حمایت از مردم و محیط زیست در قبال خطرات رادیواکتیو. «اقدامات ایمنی شامل اقداماتی برای جلوگیری از وقوع پیشامدهای هسته‌ای و ترتیباتی برای کاهش آثار آنها در صورت وقوع می‌باشد».[۵] با توجه به این که همواره خطر انتشار مواد رادیو اکیتو به محیط زیست وجود دارد، یکی از حوزه‌های مهم عملکرد آژانس در قالب مدیریت ایمنی هسته‌ای و مدیریت پسماندهای هسته‌ای حفاظت از محیط زیست است. در کنار معاهدات بین‌المللی الزام آور، تعدادی اسناد بین‌المللی غیر الزام آور نیز از سال ۱۹۸۶ توسط آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مطابق با ماده ۳ اساسنامه[۶] آن تهیه شده است.[۷] استانداردهای ایمنی نقش کلیدی در استفاده‌های مطلوب از تکنولوژی‌های هسته‌ای در چارچوب رژیم ایمنی جهانی دارد. اینها ابزارهایی برای تقویت زمینه‌های اجرایی کنوانسیون‌های ناظر بر ایمنی هسته‌ای بوده و در تضمین حمایت از محیط زیست اعمال میشوند.

در خصوص کدهای رفتاری و استانداردهای آژانس در حمایت از محیط زیست میتوان اظهار داشت که به طور کلی آژانس براساس مفاد اساسنامه اش هیچ گونه اقتداری برای تقویت و ارتقاء استانداردهای ایمنی ندارد. استانداردهای اتخاذی تنها به عنوان رهنمودهایی برای کشورها تلقی می‌شود؛ چرا که تصویب آنها توافق سیاسی و فنی ناشی از مشاوره با نهادهای دولتی و تخصصی است بدون این که جنبه الزام آور داشته باشد. آژانس تنها اختیارات محدودی برای ارزیابی شرایط ایمنی تاسیسات هسته‌ای دارد. اختیار محدود

---

[۱] انصاری، باقر، «مبانی حقوق همبستگی»، فصلنامه حقوقی دانشکده حقوق دانشگاه تهران، دوره ۴۱، شماره ۴، ۱۳۹۰، ص ۲۱

[۲] Eurostat

[۳] the European Environment Agency (EEA)

[۴] Energy Indicators for Sustainable Development (EISD)

[۵] international Atomic Energy Agency, Fundamental Safety Principles Safety Fundamentals, IAEA Safety Standards Series No. SP-1. Fundamental Safety Principles Safety Fundamentals, Vienna, 2006, P.۵

[۶] مطابق با ماده ۳ اساسنامه آژانس بین المللی انرژی اتمی، آژانس مجاز به ایجاد و اتخاذ است ایمنی برای حمایت از سلامتی و حداقل سازی خطرات هسته ای برای حیات انسانها و اموال و زمینه های اجرای این استانداردها می باشد.

[۷] Norbert Pelzer, op.cit, p. 75

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

آژانس برای ارتقاء استانداردهای ایمنی هسته‌ای باعث شده است قواعد بین‌المللی ناظر بر ایمنی نیروگاه‌های هسته‌ای و تاثیرات زیست محیطی احتمالی آنها، در میان ضعیف‌ترین قواعد مرتبط با خطرات زیست محیطی فرامرزی هسته‌ای قرار گیرد. آژانس حداقل تضمین را در خصوص استانداردهای مشترک ارایه نموده و ارزیابی بین‌المللی محدودی فراهم می‌سازد؛ به طوری که به دولت‌ها صلاحدیدی نامحدود در خصوص تشخیص موازنه میان موازین ایمنی و منافع اقتصادی می‌دهد. از این رو به نظر می‌رسد چارچوب کلی استانداردهای ایمنی آژانس عمدتا مبتنی بر رعایت داوطلبانه است. به هر حال در کدهای رفتاری و استانداردهای تنظیمی آژانس نیز به دفعات از لزوم رعایت ملاحظات زیست محیطی در فرایند ایمنی هسته‌ای یاد شده است. هر چند که این اسناد بیشتر جنبه راهنمایی دارند ولی صرف درج لزوم رعایت قواعد زیست محیطی در این گونه اسناد حاکی از دغدغه زیست محیطی آژانس می‌باشد.

توسعه سازمانی خارج از چارچوب سازمان ملل متحد

در سطح منطقه‌ای نیز ابتکارهایی برای ترویج توسعه پایدار در بخش انرژی توسط سازمانهای بین‌المللی شکل گرفته است. برخی از این سازمان‌ها کمیسون‌های منطقه‌ای می‌باشند که در گستره سازمان ملل متحد فعالیت می‌کنند و برخی دیگر مستقل از سازمان ملل متحد هستند. کمیسیون‌های منطقه‌ای شامل کمیسیون اقتصادی آفریقا، کمیسیون اقتصادی اروپا، کمیسیون اقتصادی آمریکای لاتین و کارائیب، کمیسیون اقتصادی و اجتماعی آسیا و پاسیفیک و کمیسیون اقتصادی و اجتماعی اسیای غربی می‌شود. این کمیسیونها از طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های انرژی شامل همکاری فنی، مشاوره راهبردی، تحقیق، تجزیه و تحلیل، همگرایی منطقه ای، تبادل اطلاعات، آموزش و انتشار علم حمایت می‌کنند. با توجه به این که در گفتار قبلی به رویکرد نظام ملل متحد در خصوص مقوله انرژی پرداخته شد، و از طرفی دیگر رویکرد این کمیسون‌های منطقه‌ای می‌تواند جدا از نظام ملل متحد باشد در این قسمت تنها به سازمان‌های منطقه‌ای که است از سازمان ملل متحد توسعه یافته و عمل می‌کنند اشاره می‌شود.

- **اتحادیه اروپا**[1]

اروپا بزرگترین بازار جهانی انرژی منطقه‌ای با بیش از ۵۰۰ میلیون نفر و بزرگترین وارد کننده انرژی است. برخی چالش‌های پیش روی اتحادیه اروپا در حوزه انرژی عبارتند از تغییرات آب و هوایی، دسترسی به نفت و گاز، توسعه تکنولوژی و کارایی انرژی که حال آنها مستلزم همکاری بین‌المللی است. توسعه پایدار و ادغام ملاحظات زیست محیطی با فرایندهای توسعه از همان ابتدا جزء اهداف اتحادیه اروپا مندرج در مواد ۲ و ۶ معاهده موسس آن بوده است. اما تقویت ادغام محیط زیست با سیاست انرژی اتحادیه اروپا و فرایند نیل به اهداف زیست محیطی در بخش انرژی در ۱۴ اکتبر ۱۹۹۸ اجلاس کمیسیون انرژی اتحادیه اروپا در کاردیف پایه گذاری شد؛ اجلاسی که در آن از شورای انرژی و سایر بخش‌ها خواسته شد تا وحدت زیست محیطی و استراتژی توسعه پایدار را محقق نمایند. همچنین در ماده ۳۷ منشور حقوق اساسی اتحادیه اروپایی در دسامبر ۲۰۰۰ تحت عنوان حفاظت از محیط زیست آمده است که حفاظت گسترده از محیط زیست و ارتقاء وضعیت زیست محیطی بایستی براساس اصل توسعه پایدار در سیاست‌های اتحادیه گنجانده شود.[2] در نشست مارچ ۲۰۰۷، شورای اروپا نیز یک سیاست منسجمی برای انرژی و تغییرات آب و هوایی اتخاذ نمود که سه

---

[1] کلیه اطلاعات و مطالب مربوط به این سازمان از سایت رسمی سازمان به آدرس زیر گرفته شده است: http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm

[2] مهریار داشاب، «منشور حقوق اساسی اتحادیه اروپائی (۷ دسامبر ۲۰۰۰)»، مجله پژوهش حقوق و سیاست، شماره ۱۳، ۱۳۸۳، ص۱۸۱

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

هدف امنیت فزاینده عرضه انرژی، قابلیت دسترسی به انرژی ارزان و توسعه پایدار در عین مبارزه با تغییرات آب وهوایی را دنبال می‌کرد. تمرکز کمیسیون اروپا [۱]روی مساله توسعه پایدار در بخش انرژی، عمدتا از طریق اتخاذ بسته سبز قانونی در ژانویه ۲۰۰۸ صورت گرفته است. این طرح شامل پیشنهاداتی برای ایفاء تعهدات اتحادیه اروپا در مبارزه با تغییرات آب و هوایی و ترویج استفاده از انرژهای تجدید پذیر می‌باشد.[۲] در دسامبر ۲۰۰۸، بسته سبز به طور رسمی میان پارلمان اروپا و شورای اروپا مورد توافق قرار گرفت. در این راستا دولت‌های عضو متعهد به نیل به اهداف زیر شدند:

- کاهش گازهای گلخانه‌ای تا حد ۲۰٪ در سال ۲۰۲۰ در مقایسه با سطح ۱۹۹۰
- افزایش نسیم تولید انرژی تجدید پذیر تا ۲۰٪ از مجموعه کل انرژی تاسال ۲۰۲۰

توسعه کارایی انرژی تا ۲۰ تا سال ۲۰۲۰، لذا اهداف زیست محیطی خاص سیاست‌های انرژی اتحادیه اروپا عبارتند از:

- کاهش تأثیرات زیست محیطی تولید و مصرف انرژی
- ترویج ذخیره انرژی و کارایی انرژی
- افزایش سهم تولید و مصرف انرژی‌های پاک» [۳]

در راستای نیل به این اهداف، اتحادیه اروپا اولویت‌های زیر را در دستور کار خود قرار داده است:

- **تسهیل همکاری میان دولت‌های عضو، طرفین ذینفع و اتحادیه اروپا**

این همکاری می‌بایست شامل تبادل اطلاعات، انتقال بهترین عملکرد و ارایه تجزیه و تحلیل‌های مشترک باشد. همچنین مشارکت بیشتر مراجع رسمی محلی و منطقه‌ای نیز در این بین ضروری است.

- **ارتقاء اقدامات خط مشی انرژی خاص:**

این اقدامات که در چارچوب برنامه ساختاری برای اقدامات بخش انرژی توسعه یافته اند، بایستی به توسعه منابع انرژی تجدید پذیر، افزایش کارایی انرژی و ارتقاء تولید انرژی کمک نماید. به طور کلی چارچوب حقوقی بخش انرژی بایستی به منظور رعایت ملاحظات زیست محیطی اصلاح شود.

- **تضمین هماهنگی بهتر با سایر موازین خط مشی اتحادیه اروپا در زمینه انرژی:**

سیاست‌های تحقیق، کشاورزی، صنعتی، حمل ونقل و مالیات همگی بایستی در توسعه پایدار منابع انرژی سهیم باشند.

---

[۱] State Review of Sustainable Development in the Energy Sector Ref: C09-SDE-10-031 April 2009.

[۲] available at: ttp://ec.europa.eu/environment/climat/climate_action.htm

[۳] European Environment Agency, Energy and environment in the European Union Environmental issue report, No 31, 2002, p.9

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

- **توسعه پاسخ خط مشی انرژی به تغییرات آب و هوایی و نتایج مذاکرات صورت گرفته در چارچوب پروتکل کیوتو:** داشتن گفتمان مطلوب با سایر کشورها، هم توسعه یافته و هم در حال توسعه، در زمینه ترویج سیستم‌های انرژی پایدار و منابع انرژی واجد اهمیت است.
- **ایجاد سیستم کنترلی و شاخص‌هایی به منظور ارزیابی پیشرفت‌ها در زمینه ادغام زیست محیطی:** شاخص‌های موجود در همکاری با دولت‌های عضو به منظور تضمین کارایی سیستم‌های آنها مورد ارزیابی قرار خواهدگرفت[۱].

اتحادیه اروپا در راستای عملیاتی نمودن اهداف و استراتژی‌های خود در زمینه انرژی پایدار، مجموعه اقداماتی برای ادغام هرچه بیشتر ملاحظات زیست محیطی با سیاست‌های انرژی ایجاد نموده و پیشرفت‌های حاصله را ارزیابی می‌کند. مثالهای متعدد زیر قابل ذکر است:

اتحادیه اروپا سندی موسوم به سند سبز دارد. در این سند کمیسون اروپا سیاست مشترکی در زمینه انرژی ارایه می‌کند که اروپا را قادر به مواجهه با چالش‌های عرصه انرژی برای آینده و آثاری که آن روی محیط زیست خواهد داشت می‌نماید. سند سبز یک رهنمود مهم در توسعه خط مش انرژی برای اتحادیه اروپا است. اگر اروپا به عنوان دومین بازار بزرگ انرژی دنیا و پیشرو در مدیریت تقاضا و ارتقاء منابع انرژی تجدید پذیر خواهان نیل به اهداف زیست محیطی است، آن بایستی موضوعات اساسی مربوط به انرژی نظیر تغییرات آب و هوایی را برطرف نماید. سند سبز در راستای این است که اتحادیه اروپا بایستی پیش قراول جینه مبارزه با تغییرات آب و هوایی بوده و تکنولوژهایی را توسعه دهد که تضمین کننده انرژی پاک و پایدار برای آینده باشد. در این راستا کمیسیون از دولت‌های عضو اتحادیه اروپا به عنوان پیشرو در جلوگیری از تغییرات آب و هوایی می‌خواهد نهایت تلاس خود را در مبارزه فعالانه با تغییرات آب و هوایی از طریق ارتقاء منابع انرژی تجدید پذیر و کارایی انرژی به کار ببندند. در سند سبز سال ۲۰۰۵ در خصوص امنیت انرژی، [۲]کمیسیون نشان داد که تا سال ۲۰۲۰ حدود ۲۰٪ از انرژی مورد استفاده امروزی می‌تواند ذخیره شود. این هدف عنصر کلیدی طرح اقدام کارایی انرژی است که توسط کمیسون ارایه شده است. اتحادیه اروپا بدون جهش تکنولوژیک، در ماموریت خود مبنی بر کربنیزه کردن بخش‌های الکتریسته و انرژی تا سال ۲۰۵۰ با مشکل مواجه خواهد شد. سرمایه گذاری سنگین و گسترده برای ایجاد اینده انرژی پایدار لازم است. اقدامات اتحادیه اروپا برای تضمین امنیت عرضه انرژی، از طریق تضمین سرمایه گذاری در زیرساخت‌ها و تکنولوژی انرژی‌های تجدید پذیر صورت خواهد گرفت. برای این منظور استراتژی انرژی ۲۰۲۰ یک چارچوب اروپایی آرمانی برای سیاست انرژی فراهم ساخته و اولویت‌های انرژی را برای ۱۰ سال آتی ارایه نموده است. کارایی انرژی اولین حوزه‌ای است که اتحادیه اروپا در سطح جهانی آن را دنبال می‌نماید. ذخیره ۲۰٪ انرژی تا سال ۲۰۲۰ در قالب کارایی انرژی هدف اساسی برای نیل به برنامه‌های بلند مدت انرژی و اهداف آب وهوایی بوده و کارآمدترین روش به لحاظ اقتصادی برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای است. در این راستا پارلمان اروپا از اتحادیه اروپا و سایر دولت‌های صنعتی درخواست نموده است تا اهداف میان مدت کاهش۲۵ الی ۴۰ درصدی در کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و اهداف بلند مدت کاهش گازهای گلخانه‌ای تاحداقل ۸۰٪ تا سال

---

[۱] مهرپور، حسین، نظام بین المللی حقوق بشر، چاپ هفتم، انتشارات اطلاعات، تهران، ۱۳۹۷، ۹۰

[۲] -2005 Green Paper on Energy Security

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

۲۰۵۰ در مقایسه با سال ۱۹۹۰ را محقق نمایند.[۱] محدوده تعهدات هر یک از کشورهای توسعه یافته در ضمیمه «ب» پروتکل کیوتو آمده است که از حداقل ۸٪ کاهش برای کشورهای عضو اتحادیه اروپا تا حداقل ۱۰٪ کاهش برای جزایر کوچک می‌باشد.[۲]

هفتمین برنامه ساختاری اتحادیه اروپا در زمنیه تحقیق[۳] ابتکار دیگری است که تلاش دارد تکنولوژی‌های مدرن انرژی را که کارایی انرژی تولید شده و مصرف شده در اروپا را افزایش می‌دهد توسعه دهد. در این راستا کمیسیون اروپا یک طرح استراتژیک به منظور حمایت از تلاش‌های پژوهشی در زمینه انرژی و ارایه تکنولوژی‌های جدید به بازار تهیه نموده است. کمیسیون همچنین بر کمبود منابع انرژی تجدیدپذیر در اتحادیه اروپا تاکید دارد. کمیسیون، نقشه راه انرژی‌های تجدید پذیر[۴] را برای ایجاد محیط زیست پایداری که در آن انرژی‌های تجدید پذیر توسعه می یابند ارایه نموده است. این نقشه راه می‌بایست اهداف عام و خاص اتحادیه اروپا برای سال ۲۰۲۰ را ارزیابی نموده و لیستی از اقدامات لازم برای ارتقاء منابع انرژی پاک و تجدید پذیر ارایه نماید. پارلمان اروپا در سال ۲۰۰۶ در راستای رعایت تعهدات خود مبنی بر کاهش ۲۰٪ انتشار گازهای گلخانه‌ای طبق پروتکل کیوتو مبادرت به تشکیل مرکز دیده بان کارایی انرژی[۵] نمود که هم بر وضع قوانین و مقررات در این حوزه توجه داشته و هم به فعالیتهای انجام شده در این حوزه نظارت دارد. این برنامه یکی از مهم ترین برنامه‌های اتحادیه اروپا برای افزایش کارایی انرژی، کاهش شدت انرژی و ترویج استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر قلمداد می‌شود. کمیسون اروپایی در ۱۹ اکتبر ۲۰۰۶ به منظور ارتقاء کارایی انرژی، طرح اقدامی برای کارایی انرژی ارایه نمود که به شکل یک موافقتنامه چارچوبی بین‌المللی شامل هم کشورهای توسعه یافته و هم در حال توسعه شامل برزیل، هند، ژاپن، چین، روسیه و ایالات متحد می‌شود.[۶] دستور العمل مربوط به انهدام تاسیسات ساحلی بلا مصرف نفت و گاز، برنامه‌های ساختاری برای توسعه تحقیقاتی و فنی، موازین قانونی در ارتباط با مالیات بر محصولات انرژی، سوزاندن پسماندهای انرژی و گازهای آلاینده ناشی از وسایل نقلیه از دیگر برنامه‌های عملیاتی اتحادیه اروپا در زمینه رعایت اصل توسعه پایدار زیست محیطی در حوزه انرژی است.[۷]

سازمان توسعه همکاری اقتصادی

برای احیاء اروپای آسیب دیده از جنگ جهانی دوم و در قالب اجرای طرح مارشال، سازمان همکاری اقتصادی اروپا در سال ۱۹۴۷ ایجاد شد. اجرای این طرح راه را برای آغاز عصر جدید در عرصه همکاری در زمینه تغییر اینده اروپا هموار ساخت. این تشکل با الحاق کانادا و ایالات متحده، بعد بین‌المللی به خود گرفت و کنوانسیون سازمان توسعه همکاری اقتصادی در ۱۴ دسامبر ۱۹۶۰ ایجاد شد. با لازم الاجرا شدن این کنوانسیون سازمان همکاری اقتصادی اروپا در سال ۱۹۶۱ جای خود را به سازمان توسعه همکاری اقتصادی

---

[۱] European Parliament resolution of 4 February 2009 on "2050: the future begins today Recommendations for the EU's future integrated policy on climate change" (2008/2105(IND)) http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress page/064-48340-033-02-06-11 20090204IPR48324-02-02-2009-2009-false/default en.htun

[۲] آیگناس، زایدل هوهن فلدرن، حقوق بین الملل اقتصادی، ترجمه سید قاسم زمانی، چاپ هشتم، موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، تهران، ۱۳۹۸، ص ۱۳۷

[۳] EU's 7th Framework Programme for research

[۴] Action Plan on Energy Efficiency

[۵] Energy Efficiency Watch Initiative

[۶] Anatole Boute, op.cit, p.4

[۷] رضایی‌نژاد، ایرج، حق توسعه، چاپ اول، انتشارات مجد، تهران ، ۱۳۹۷، ص ۴۴

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

داد. امروزه این سازمان ۳۴ عضو از سرتاسر جهان دارد که حجم قابل توجهی از تجارت و سرمایه گذاری جهانی را به خود اختصاص داده و نقش اساسی در الحاظ چالش‌های پیش روی اقتصاد جهانی و ارایه پیشنهادات برای حل آنها دارد. دو ارگان مهم متعلق به سازمان توسعه همکاری اقتصادی که اختصاص به مقوله انرژی می‌پردازند، آژانس بین‌المللی انرژی و آژانس انرژی هسته‌ای می‌باشد.

- **آژانس بین‌المللی انرژی** [۱]

ژ آژانس بین‌المللی انرژی در واکنش به بحرانهای نفتی سالهای ۱۹۷۳ و ۱۹۷۴ و به منظور کمک به کشورها در ارایه یک پاسخ جمعی به وقفه‌های اساسی در عرضه نفت به بازارهای جهانی ایجاد شد. این آژانس به دنبال تامین و تضمین منافع دولت‌ها و شرکت‌های غربی در بازار نفت، در هم شکستن اقتدار سازمان اپک و تثبیت قیمت نفت در بازارهای جهانی بود. این سازمان امروزه ۲۸ کشور عضو دارد. اهداف اساسی آن عبارتنداز:

- حفظ و ارتقاء سیستم‌هایی برای حل مشکل اختلال در عرضه انرژی
- ارتقاء سیاست‌های ملی انرژی در چارچوب جهانی از طریق همکاری با سایر دولت‌های غیر عضو، صنایع و سازمان‌های بین‌المللی
- نقش آفرینی به عنوان یک سیستم اطلاعاتی دایمی در زمینه ابزارهای بین‌المللی انرژی
- ارتقاء ساختار عرضه و تقاضای انرژی جهانی از طریق توسعه منابع انرژی جایگزین و افزایش کارایی استفاده از انرژی
- ارتقاء همکاری بین‌المللی در خصوص تکنولوژی انرژی
- همکاری در ادغام سیاست‌های زیست محیطی و انرژی [۲]

موضوعات مطروحه در چارچوب این سازمان، بیوانرژی، تکنولوژی‌های انرژی پاک، کارایی انرژی، شاخصهای کارایی انرژی، تغییرات آب و هوایی و ذخیره کربن می‌باشد. آژانس بین‌المللی انرژی به دولتهای عضو در خصوص راهکارهای توسعه سیاست‌های انرژی به نحوی که به طور موثر تغییرات آب و هوایی را مورد لحاظ قرار دهد راهنمایی‌هایی ارایه می‌کند. بخشی از این کار شامل ارائه بهترین نمونه‌های عملی می‌باشد به طوری که دولت‌ها بتوانند به طور مطلوبی از آنها الگوبرداری نمایند. همچنین این آژانس بانک اطلاعاتی در خصوص سیاست‌ها و اقدامات دولت‌های عضو برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و بانک اطلاعاتی در خصوص کارایی انرژی و انرژی‌های تجدید پذیر دارد. آژانس مزبور همچنین دبیر خانه‌ای برای گروه تخصصی تغییرات آب و هوایی در زمینه کنوانسیون ساختاری سازمان ملل متحد ایجاد نموده است که تجزیه و تحلیل فنی در خصوص موضوعات مربوط به تغییرات آب هوایی را فراهم می‌سازد. گروه تخصصی تغییرات آب و هوایی[۳]، مجمعی از نمایندگان دولت‌های عضو سازمان توسعه همکاری‌های اقتصادی و سایر کشورهای صنعتی است که هدف اصلی آن ارتقاء درک موضوعات فنی در مذاکرات بین‌المللی تغییرات آب و هوایی است. این گروه، نشست هایی با مشارکت نمایندگان دولت ها، بخش خصوصی و اعضاء جامعه مدنی به منظور تبادل اطلاعات در زمینه تغییرات آب و

---

[۱] www.lea.Org کلیه اطلاعات و مطالب مربوط به این سازمان از سایت رسمی سازمان به آدرس زیر گرفته شده است /

[۲] شایگان، فریده، طرح گروهی ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر و دسترسی بیشتر به عدالت: حق توسعه چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۸۸، ۱۲۱

[۳] Climate Change Expert Group (CCXG)

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

هوایی و افزایش مشارکت کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته برگزار میکند. دورنمای انرژی جهانی،[۱] امروزه معتبر ترین منبع تجزیه و تحلیل بازاری انرژی می باشد که نگاه انتقادی به روندهای موجود انرژی داشته و ابعاد اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی آنتی انرژی را تبیین می‌کند. این سند مورد استفاده بخش‌های خصوصی و عمومی در زمینه برنامه ریزی، سرمایه گذاری و آینده انرژی پایدار قرار می‌گیرد. در ۱۱ ژوئن ۲۰۱۲ آژانس بین‌المللی انرژی، آخرین سند منتشره خود در زمینه پیشرفت‌های جدید در حوزه تکنولوژی انرژی موسوم به دورنمای تکنولوژی انرژی ۲۰۱۲ را ارایه نمود که نشان می‌دهد چگونه تکنولوژی‌ها می‌توانند تاثیرات قابل توجهی در نیل به اهدا کاهش دمای جهانی تا ۲ درجه سانتی گراد و ارتقاء امنیت انرژی داشته باشند[۲]. این سند سناریوها و استراتژی‌هایی در خصوص جریانهای انرژی و الزامات یک آینده پاک، ایمن و رقابتی تا سال ۲۰۵۰ ارایه می‌نماید.

- **آژانس هسته‌ای بین‌المللی**[۳]

همکاری توسعه اقتصادی، به دنبال رشد سریع و فزاینده نیاز اروپای جنگ زده به انرژی از یک سو و قابلیت‌های انرژی هسته‌ای در تامین این نیازها، آژانس انرژی هسته‌ای اروپایی را در فوریه ۱۹۵۸ ایجاد نمود. نام این آژانس به منظور نشان دادن بعد فرامرزی عضویت در آن در سال ۱۹۷۲ به آژانس انرژی هسته‌ای تغییر یافت. امروزه آژانس انرژی هسته‌ای متشکل از ۳۱ کشور از اروپا، آمریکای شمالی و شرق دور می‌باشد. این کشورها تقریبا ۹۰٪ ظرفیت هسته‌ای کل جهان را در اختیار دارند. انرژی هسته‌ای تقریبا یک پنجم انرژی تولید شده در کشورهای عضو آژانس انرژی هسته‌ای را تشکیل می‌دهد. این سازمان با آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای و سازمان‌های زیست محیطی همکاری نزدیکی دارد. هدف این آژانس ارایه مساعدت به کشورهای عضو در توسعه بنیان‌های علمی، فنی و قانونی مورد نیاز برای استفاده مطلوب اقتصادی و زیست محیطی از انرژی هسته‌ای برای مقاصد صلح آمیز است. این هدف از طریق همکاری بین‌المللی، تدارک ارزیابی رسمی و ارتقاء درک مشترک از موضوعات کلیدی به عنوان داده‌هایی برای تصمیمات توسعه‌ای در زمینه استراتژی انرژی هسته‌ای و توسعه تجزیه و تحلیل‌های سازمان توسعه اقتصادی در حوزه‌هایی مثل انرژی و توسعه پایدار تحقق می‌یابد. آژانس بین‌المللی هسته‌ای، انرژی هسته‌ای را در چارچوب موضوعات گسترده تری نظیر توسعه پایدار مورد لحاظ قرار میدهد. این آژانس به منظور نیل به این هدف، به عنوان مرکزی برای تبادل اطلاعات و تجارب و ارتقاء همکاری بین‌المللی و مرکزی برای کمک به کشورهای عضو برای پیشبرد تخصص فنی خود در زمینه محیط زیست عمل می‌کند. در پرتو فعالیت‌های آژانس بین‌المللی هسته‌ای، کشورهای عضو در طول ۵۰ سال فعالیت هسته‌ای خود نشان داده اند که برنامه‌های انرژی هسته‌ای خود را به نحوی مدیریت کرده اند که تاثیرات زیست محیطی کمتری به نسبت سایر منابع انرژی بالاخص از منظر انتشار آلاینده‌ها داشته است.

این آژانس همچنین نقش قابل توجهی در زمینه ارتقاء حقوق بین‌المللی انرژی داشته است. هدف این آژانس در این حوزه کمک به ایجاد رژیم‌های حقوقی ملی و بین‌المللی استفاده صلح آمیز از انرژی هسته ای، شامل تجارت بین‌المللی در زمینه مواد و تجهیزات هسته‌ای برای لحاظ موضوعات مسئولیت و جبران صدمات هسته‌ای و ایجاد مرکزی برای تبادل اطلاعات و آموزش حقوق هسته‌ای

---

[۱] World Energy Outlook(WEO)

[۲] ۴.سنگوپتاآرجون(۲۰۱۳)«حق توسعه در نظریه وعمل»ترجمه منوچهر توسلی جهرمی،نشریه دفتر خدمات حقوقی بین المللی،شماره۳۰، ص ۱۱

[۳] کلیه اطلاعات و مطالب مربوط به این سازمان از سایت رسمی سازمان به آدرس زیر گرفته شده است: www. oecd-nea.org/

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

می‌باشد. کمیته حقوق هسته‌ای [1] و مدرسه بین‌المللی حقوق هسته ای [2] از موسسات فعال در حوزه حقوق انرژی هسته‌ای در چارچوب این آژانس می‌باشند. بولتن حقوق هسته‌ای [3] یک مجله بین‌المللی منحصر به فرد در زمینه حقوق انرژی هسته‌ای می‌باشد که اطلاعات جامع و مفیدی در خصوص آخرین تحولات در زمینه توسعه حقوق هسته‌ای ارایه می‌کند. یکی از گزارشات مهم این آژانس چشم انداز انرژی هسته ای [4] می‌باشد که با استفاده از آمارهای موجود، پیش بینی‌هایی در زمینه انرژی هسته‌ای تا سال ۲۰۵۰ با لحاظ سناریوهای رشد و احتمالات پیشرو در زمینه آینده انرژی هسته‌ای ارایه می‌دهد. آن همچنین تجزیه وتحلیل‌ها و پیشنهادات منحصر به فردی در زمینه چالش‌های احتمالی پیش رو میدهد که یکی از موضوعات مطروحه در این چارچوب ارزیابی تاثیرات زیست محیطی می‌باشد.

قضایای دائر بر ارتباط به رسمیت شناختن حق بر انرژی و الزامات حقوق بشری در ایران

در سال ۱۹۷۶ میلادی، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، مجموعه‌ای از نسل دوم حقوق بشر را مطرح کرد که به‌دنبال گسترش عدالت اقتصادی و اجتماعی و فراهم کردن یک زندگی شرافتمندانه برای تمامی آحاد بشر بود. در بخشی از این میثاق به وظیفه دولت‌ها برای فراهم کردن استانداردهای مناسب زندگی همچون حق بر غذا، حق بر سرپناه و مسکن و حق بر پوشش مناسب اشاره می‌کند. دولت ایران نیز که در سال ۱۳۵۴ خورشیدی به این میثاق جهانی پیوسته و آن را در مجلس تصویب کرده است، وظیفه اجرای مفاد آن را برعهده دارد. درست است که در این میثاق از حق بر انرژی صراحتا سخنی به میان نیامده است [5]، اما همان‌گونه که بیان شد دستیابی به حقوق مذکور بدون فراهم نمودن دسترسی به منابع انرژی ممکن نیست، بنابراین ما به‌طور ضمنی می‌توانیم حق بر انرژی را از مفاد این میثاق بین‌المللی استنباط کنیم.

از سوی دیگر، در قانون‌اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است که دولت وظیفه دارد برای نیل به اهدافی چون رفع تبعیض‌های ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه در تمام زمینه‌های مادی و معنوی، پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف کردن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه، مسکن، کار، بهداشت و تعمیم بیمه، همه امکانات خود را به‌کار گیرد. بر همین اساس، دولت موظف است بستر مناسب برای اجرای حقوق مذکور را نیز فراهم کند که دسترسی به منابع انرژی یکی از ملزومات آن است [6].

حق بر انرژی از مولفه‌هایی تشکیل می‌شود که هر یک در ایجاد این حق و فراهم کردن امکانات بهره‌مندی از این حق برای مردم تاثیرگذارند. حق بر دسترسی به انرژی اولین عنصر تشکیل‌دهنده این حق به‌شمار می‌رود و عبارت است از وظیفه دولت به فراهم نمودن امکان دسترسی شهروندان به منابع انرژی (به‌ویژه برق، گاز و سوخت خودرو). برای تحقق عناصر دیگر حق بر انرژی باید ابتدا دسترسی به این منابع ممکن باشد. عنصر بعدی، حق دسترسی پایدار به این منابع است که مطابق آن دولت باید شرایطی را برای شهروندان فراهم کند تا بدون قطعی یا کمبود این منابع به آنها دسترسی داشته باشند و همچنین دولت نمی‌تواند دسترسی شهروندان

---

[1] Nuclear Law Committee (NLC)

[2] International School of Nuclear Law

[3] Nuclear Law Bulletin

[4] Nuclear Energy Outlook (NEO)

[5] میرزاده ایمان توسعه از منظر حقوق بشر،ماهنامه اقتصاد توسعه،شماره۱۶، ۱۳۹۵، ص ۲۹-۳۰

[6] رضایی نژادایرج، «تاملی برمفهوم حق بر توسعه»دانشنامه حقوق وسیاست،شماره۱۰، ۱۳۸۷، ص ۱۶

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

به این منابع را بدون مجوز قانونی قطع کند؛ و در نهایت عنصری بسیار مهم و اقتصادی، که از آن به حق دسترسی مقرون به صرفه به منابع انرژی یاد می‌شود این مولفه است که به موجب آن دولت وظیفه فراهم نمودن منابع انرژی با قیمت مناسب برای مردم را بر عهده دارد؛ به عبارت دیگر، یکی از مبانی حقوقی پرداخت یارانه‌های انرژی را می‌توان این حق مردم نسبت به دسترسی مقرون به صرفه به منابع انرژی دانست[1].

نتیجه‌گیری

میزان حمایت دولت‌ها از اجرای این حق به شدت به منابعی که در اختیار دارند وابسته است؛ به عبارت دیگر دولت‌ها نسبت به امکانات خود و سرمایه‌های مالی و طبیعی کشور می‌توانند به رفع این نیازهای مردم کمک کنند. بنابراین در میان کشورهای مختلف میزان این حمایت‌های حقوقی متفاوت است. کشور ما به دلیل بهره‌مندی از منابع سرشار هیدروکربوری، نه تنها می‌تواند نیاز به انرژی را در داخل کشور تامین کند، بلکه امکان صدور آن به سایر کشورها را نیز دارد. بنابراین دولت باید متناسب با سطح رفاه اجتماعی در جامعه، انرژی در دسترس و مقرون به صرفه برای شهروندان، با عنایت به الزامات حقوق بشری تامین کند.

زیرا می‌بایست این نکته را مدنظر قرارداد که اساساً توسعه پایدار و حقوق بشر رابطه مستقیمی با هم دارند. بدون تحقق توسعه پایدار نمی‌توان امیدوار به تحقق حقوق بشر بود. رابطه بین حقوق بشر و منابع طبیعی ازجمله مسئله انرژی ابتدا در حوزه فلسفی مطرح و سپس به حوزه حقوقی وارد شد. حق به استفاده از انرژی جز حقوق بشر و در نتیجه منشا آن حقوق طبیعی است. باید مهم‌ترین هدف تبدیل امتیازهای اساسی منابع طبیعی و زیست محیطی به قوانین حقوقی داخلی و هنجارهای الزام‌آور بین‌المللی باشد تا دولت‌ها و گروه‌ها نتوانند این حقوق ذاتی را نقض کنند. ارزش‌های درونی طبیعت (هر موجودی دارای ارزش بدون وابستگی‌اش به انسان است) مفهوم مرکزی در فلسفه منابع طبیعی محوری است و طبیعت را به جای انسان در مرکز جهان قرار می‌دهد. توسعه پایدار به عنوان مسیر استفاده از این منابع طبیعی موجود، ارتقا توسعه اقتصادی، حفاظت از منابع انرژی برای نسل حاضر و نسل‌های آینده و ارائه کننده بهترین راه استفاده از توسعه برای بهبود و ارتقا حقوق بشر است که به طور کلی باید از اینگونه تعبیر نمود که توسعه پایدار به عنوان یک چارچوب مفهومی و حقوقی برای حق به انرژی و حقوق بشر محسوب می‌شود.

منابع

- .سنگوپتاآرجون(۲۰۱۳)«حق توسعه در نظریه وعمل»ترجمه منوچهر توسلی جهرمی،نشریه دفتر خدمات حقوقی بین المللی،شماره ۳۰، ص ۱۱
- آزادارمکی تقی،شهبازی زهره مبارکی مهدی،«بررسی شناسایی شاخص های کاربردی توسعه اجتماعی» فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی فرهنگی سال اول، شماره اول، ۱۳۹۱
- انصاری، باقر، «مبانی حقوق همبستگی»، فصلنامه حقوقی دانشکده حقوق دانشگاه تهران، دوره ۴۱، شماره ۴، ۱۳۹۰
- ایده، آسیبورن، کراوزه، کاتارینا، روساس، الن، ۱۳۹۲، حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگ، ترجمه حمید قنبری، چاپ دوم، مجمع علمی و فرهنگی مجد، تهران
- آیگناس، زایدل هوهن فلدرن، حقوق بین الملل اقتصادی، ترجمه سید قاسم زمانی، چاپ هشتم، موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، تهران، ۱۳۹۸

[1] آزادارمکی تقی،شهبازی زهره مبارکی مهدی،«بررسی شناسایی شاخص های کاربردی توسعه اجتماعی» فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی فرهنگی سال اول ، شماره اول، ۱۳۹۱، ص ۴

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

- پری، مایکل، «آیا حقوق بشر جهانی است؟چالش نسبی گرا و موضوعات مرتبط»، در: حقوق بشر (نظریه ها و رویه ها)، تألیف و ترجمه حسین شریفی طرازکوهی، چاپ اول، انتشارات بنیاد حقوقی میزان، تهران، ۱۳۹۶
- حبیبی، همایون و سوده، شاملو، «نقش دیوان بین المللی دادگستری در توسعه ی حقوق بین الملل»، فصلنامه ی پژوهش حقوق عمومی، سال پانزدهم، شماره۴۱، ۱۳۹۲
- رضایی نژادایرج، «تاملی برمفهوم حق بر توسعه»دانشنامه حقوق وسیاست،شماره۱۰، ۱۳۸۷
- رضایی‌نژاد، ایرج، حق توسعه، چاپ اول، انتشارات مجد، تهران ، ۱۳۹۷
- رضایی‌نژاد، ایرج، حق توسعه، چاپ اول، انتشارات مجد، تهران ، ۱۳۹۷
- سن، آمارتیا کومار، توسعه به مثابه آزادی، ترجمه وحید محمودی، چاپ چهارم، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۹۴
- شایگان، فریده، طرح گروهی ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر و دسترسی بیشتر به عدالت: حق توسعه چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۸۸
- شایگان، فریده، طرح گروهی ظرفیت سازی ملی برای ارتقاء حقوق بشر و دسترسی بیشتر به عدالت: حق توسعه چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۸۸
- قاری سیدفاطمی، سید محمد، حقوق بشر در جهان معاصر(درآمدی بر مباحث نظری: مفاهیم، مبانی، قلمرو و منابع)، جلد ۱ چاپ چهارم موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، تهران، ۱۳۹۷
- قانعی، محسن، جایگاه حق توسعه از منظر حقوق بشر بین المللی، چاپ اول، انتشارات نگاه بیّنه، تهران، ۱۳۹۷
- محمودی وحید(۱۳۸۹)حق دستیابی به توسعه وتوسعه حق مدار،مجله اطلاعات سیاسی اقتصادی،تهران
- مهرپور، حسین، نظام بین المللی حقوق بشر، چاپ هفتم، انتشارات اطلاعات، تهران، ۱۳۹۷
- مهریار داشاب، «منشور حقوق اساسی اتحادیه اروپائی (۷ دسامبر ۲۰۰۰)»، مجله پژوهش حقوق و سیاست، شماره ۱۳، ۱۳۸۳
- موسوی میر کلائی، سید طه، جهان شمولی و نسبی گرایی حقوق بشر (رهیافت اسلامی)، چاپ اول، انتشارات دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری، تهران، ۱۳۹۸
- موسوی میر کلائی، سید طه، جهان شمولی و نسبی گرایی حقوق بشر (رهیافت اسلامی)، چاپ اول، انتشارات دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری، تهران، ۱۳۹۷
- موسوی میر کلائی، سید طه، میرعباسی، سید باقر و رئیسی، لیلا، «جهان شمولی و نسبی گرایی حقوق بشر در رویکرد اسلام و رویه ی دولت های اسلامی»، فصلنامه ی دیدگاه های حقوق قضایی، شماره ی ۶۷ ، ۱۳۹۳
- مولایی، یوسف، «حق توسعه از ادعای سیاسی تا مطالبه حقوقی»، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۴، ۱۳۸۹
- میرزاده ایمان توسعه از منظر حقوق بشر،ماهنامه اقتصاد توسعه،شماره۱۶، ۱۳۹۵
- Assefa tadeg Mesenbet(2010) Reflections on the right to development challenges and prospects,African Human Right law Journal,N.10.
- Available at: Http: www.Undp.Org/Content/Undp/En/Home/Ourwork/Environmentandenergy/Focus Areas/Sustai c-Energy. Html# Last visited on 27/03/2013.
- Ellis, Karen and Jodie Keane (2016). "Do we need a new 'Good for Development' label?". Overseas Development Institute.
- European Environment Agency, Energy and environment in the European Union Environmental issue report, No 31, 2002, p.9

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

- European Parliament resolution of 4 February 2009 on "2050: the future begins today Recommendations for the EU's future integrated policy on climate change" (2008/2105(IND)) http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress page/064-48340-033-02-06-11 20090204IPR48324-02-02-2009-2009-false/default en.htun
- Ghai Yash(2001) Human Right and Social Development program,United Nations research Institue for social development, paper N.5.
- international Atomic Energy Agency, Fundamental Safety Principles Safety Fundamentals, IAEA Safety Standards Series No. SP-1. Fundamental Safety Principles Safety Fundamentals, Vienna, 2006, P.۵
- Littman, David G. (2013). "Human Rights and Human Wrongs". National Review. New York. The principal aim of the 1948 Universal Declaration of Human Rights (UDHR) was to create a framework for a universal code based on mutual consent.
- Mareike Meyn (2018). "Beyond rights: Trading to win". COPLA. Archived from the original on 29 April 2011. Retrieved 19 March 2013.
- State Review of Sustainable Development in the Energy Sector Ref: C09-SDE-10-031 April 2009. available at: ttp://ec.europa.eu/environment/climat/climate_action.htm
- UNDP, Environment, Enrgy And UNDP, P.1. available at: http:// www.undp.org/content/undp/en/home/ourwork/ Overview. Html Last visited on 27/03/2013.

Examining the ideas related to sustainable development in the light of the laws on the right to use energy and human rights

Mona Shahriari[1]

Abstract

Development in international law is discussed in both economic and human dimensions. Economic development is government-centered development based on economic growth and per capita income; Human development, on the other hand, is defined in terms of human rights requirements, based on indicators such as education level, health level and life expectancy level. In the context of energy law, developing countries do not take environmental considerations into account, mainly in order to achieve economic development due to vital economic needs, and lead to environmental degradation and pollution that is ultimately contrary to human rights. Due to the existing importance and necessity, the present paper has written a research in an analytical-descriptive manner in this regard. The findings indicate that in addition to the existence of laws governing the promotion of the principle of sustainable development in international energy law, the existence of organized mechanisms at the regional, supra-regional and global levels to implement and

[1] Graduate of Public Law, Faculty of Law and Political Science, Islamic Azad University, Zahedan Branch
Email: Monashahriari1365@ gmail.com

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

enforce energy law rules and address the challenges ahead is essential for access to sustainable energy. It seams. In fact, the challenges facing sustainable development are so profound that in some cases addressing these challenges requires international cooperation. In this regard, international institutions can help enhance the ability of countries to solve energy challenges. It should therefore be noted that developing countries need to change the pattern of international energy law. These countries must adopt policies that first provide the basic grounds and capacities for their economic development; So that it can meet the basic material needs of the country; Then, reaching the minimum level of development, the previous policies should be pursued in a way that, while achieving economic development, by providing access to energy services, provide grounds for human development and the realization of other examples of human rights.

Keywords: development, human rights, energy rights, laws and regulations, sustainable development

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]